

คำชี้แจง

ข้อที่ควรจำในวินัยมุข เล่ม ๑ นี้ ได้ถอดเอาใจความในหนังสือ วินัยมุข เล่ม ๑ บันทึกไว้เพื่อสะดวกในการสอนนวกภิกษุ-สามเณร วัดบวรนิเวศวิหาร. โดยบอกให้นักเรียนเขียนตามคำบอก แล้วอธิบายเพิ่มเติม และซักซ้อมความจำความเข้าใจ คราวละ ๑ ชั่วโมงเศษ ๆ ตั้งแต่ต้นพรรษา จนตลอดพรรษา ก็ตลอดเรื่องวินัย (และได้สอนเบญจศีล-เบญจธรรมควบคู่กับวิชาวินัยด้วย) แต่บางปี ก็ได้ให้นักเรียนเขียนบางข้อบางตอน เว้นบางข้อบางตอน แล้วแต่โอกาส จึงไม่สู้จะเป็นระเบียบ. ครั้นมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นวกภิกษุ (สุพิร์พัฒน์ สุวิโรจงพานิช) ได้คัดข้อที่บอกให้เขียน เป็นระเบียบ เรียบร้อยทุกตอนตามที่สอน แล้วได้นำมาให้ตรวจ เห็นตรงไหนยังผิดพลาด ขา เกิน ก็ได้แก้ไข เพิ่มเติม โดยค้นคู่มือหลักฐานบางอย่างในต้นบัญญัติพระวินัยบ้าง ในนวโกวาทบ้าง และในบุพพสิกขาวัณณนาบ้าง เพื่อให้เป็นเอกสารประกอบการเรียนนักเรียนนวกธรรม วิชาวินัย ชั้นตรี และชั้นนวกภูมิฉบับที่สมบูรณ์ แล้วได้ให้พิมพ์ตีไว้.

จุดมุ่งหมายในการจัดทำเอกสารนี้ คือ ต้องการให้นักเรียนจดจำเข้าใจเฉพาะใจความที่ควรจำ และให้รู้จักอาบัติหนัก-กลาง-เบา-อนาบัติที่แทรกซ้อนอยู่ในสิกขาบทนั้น ๆ. ส่วนสิกขาบทใด เนื้อความชัดเจนเข้าใจง่ายอยู่แล้ว หรือไม่ล่อแหลมต่ออาบัติ เช่นสิกขาบทที่เกี่ยวกับภิกษุณีบางข้อ ก็เว้นเสียบ้าง ไม่บันทึกไว้ในที่นี้ ผู้ปรารถนาจะทราบรายละเอียด พึงตรวจดูในวินัยมุข ที่จัดเป็นหลักสูตร ซึ่งท่านพระบูรพาจารย์คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาไว้ดีแล้วนั้นเถิด

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ นวกภิกษุวัดบวรนิเวศวิหาร เห็นว่า การให้เขียนตามคำบอก ดังที่ปฏิบัติอยู่นั้น เป็นการลำบากทั้งผู้สอนและผู้เรียน จึงรับภาระนำต้นฉบับไปจัดการโรเนียว แจกแก่นวกภิกษุ-

สามเณร ชั้นนวกภูมิ วัดบวรนิเวศวิหาร โดยทั่วกันทุกรูป และแจก
แก่ภิกษุสามเณร วัดอื่น ๆ บางวัดด้วยตามสมควร.

ต่อมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ นี้ วันที่ ๗ มกราคม สมเด็จพระ-
บพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระภัทรมหา-
ราชเจ้า พระองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรง
เจริญพระชนมพรรษาได้ ๕๗ พรรษา กับ ๓๓ วัน เสมอด้วยพระชนม-
พรรษา แห่งสมเด็จพระบรมอัยกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทร-
มหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชเจ้า
พระองค์บูรพเอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ซึ่งนับ
เป็นสมัยมหามงคลพิเศษ จึงได้มอบลิขสิทธิ์เอกสารนี้ให้เป็นของมหามกุฏ-
ราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อให้พิมพ์เผยแพร่กว้างขวางออก
ไป แก่นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ และนักวินัยปฏิบัติทั่วไป.

ขอสงวนน้ำพักน้ำแรงอันประกอบด้วยกุศลเจตนา ในการจัดทำ
เอกสารนี้ ถวายเป็นธรรมบูชาแด่พระรัตนตรัย อุทิศถวายเป็นพระบรม-
ราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า ถวายเป็นพระพรชัย
มหามงคล แด่พระบาทสมเด็จพระภัทรมหาราชเจ้า อุทิศถวายเป็นพระ
กุศล แด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ผู้ทรงรจนาวินัยมุข ถวายบูชาพระ
อุปัชฌายาจารย์ผู้นำพระศาสนาสืบต่อกันมาทุกท่าน. และขอขอบคุณแก่
ทุกท่าน ผู้ที่ได้มีส่วนช่วยให้หนังสือนี้เกิดเป็นประโยชน์แก่พระพุทธ-
ศาสนาสืบไป.

ทวยาน รุกข์ สุกตสฺส ตาสนัน

โย ขตฺติโย โส ทสฺสมิโก วโร

ยิ ฌมฺมฺนุญฺฉิ อถ รุกฺขปาลกา

ติฏฺฐนฺตุ เอเตปิ ปชาย วุฑฺฒิยาติ.

ขอให้ประเทศไทย พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ผู้ทรง
พระทศพิธราชธรรม ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ รัฐธรรมนูญ และ

คณะรัฐบาลผู้ทรงธรรม จงสถิตสถาพร เพื่อความเจริญรุ่งเรือง แก่
ประชาชนนิกร ตลอดกาลนาน เทอญ.

(พระราชวิสุทธินิพนธ์)

วัดบวรนิเวศวิหาร

๗ มกราคม ๒๕๒๘

คำนำ

ข้อควรจำในวินัยมุข เล่ม ๑ ที่พระราชวิสุทธินิพนธ์ (อุบล
นนทโก ป. ๘. ๕) วัดบวรนิเวศวิหาร เรียบเรียงไว้นี้ นับว่าทำความ
สะดวกให้แก่ผู้ใดในการศึกษา ไม่ต้องกังวลใจ กลับให้มีความทรงจำ
ยิ่งขึ้น แก่คำป่นว่า " อ่านไม่รู้เรื่อง " ได้ไปเปลาะหนึ่ง

มหามกุฏราชวิทยาลัย ขออนุโมทนาแก่ พระราชวิสุทธินิพนธ์
(อุบล นนทโก ป. ๘. ๕) วัดบวรนิเวศวิหาร ที่เสียสละช่วยให้การ
ศึกษาพระวินัยของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่ง ๆ ขึ้น
เทอญ.

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึก

ข้อที่ควรจำในวินัยมุข เล่ม ๑

โดย

พระศรีวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺโทโก ป. ธ. ๕) วัดบวรนิเวศวิหาร

กัณฑ์ที่ ๑ อุปสัมปทา

พระศาสดาของพวกเรา เป็นพระองค์หนึ่ง แห่งบุคคลผู้พอใจ
ชักจูงให้คนประพฤติธรรม, แม้พระองค์ประสูติในสกุลกษัตริย์และเป็น
รัชทายาท ผู้จะได้รับราชสมบัติสืบพระวงศ์ ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่พอพระหฤทัย
ในทางเป็นผู้สั่งสอนมหาชนมากกว่าครองแผ่นดิน จึงทรงผนวช ทรง
ค้นคว้าหาธรรม คือความดี ก็ได้พบความบริสุทธิ์ว่าเป็นมูลแห่งความดี
ทั้งปวง จึงทรงตั้งอุตสาหะปากเพียรทำพระองค์ให้บรรลุความบริสุทธิ์นั้น
ได้ก่อนแล้วจึงเทศนาสั่งสอนผู้อื่นต่อไป.

ในชั้นต้นทรงสั่งสอนแก่พวกนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ก่อน เมื่อ
เขาเชื่อถือและทูลขอบวชในพุทธศาสนา ก็ทรงอนุญาตให้บวชเป็นภิกษุ
โดย ๓ วิธี คือ :-

๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา แปลว่า อุปสมบทด้วยทรงอนุญาตให้
เป็นภิกษุมา วิธีนี้ทรงทำเอง.

๒. **ติสฺรณคฺคณุปสัมปทา** แปลว่า อุปสมบทด้วยถึง ๓ ฐานะ
วิธีนี้ทรงอนุญาตให้สาวกทำ.

๑. **อัญตัจจุตถกัมมอุปสัมปทา** แปลว่า อุปสมบทด้วยกรรม-
วาจาที่ ๔ ทั้งอัญตติ วิธีนี้ทรงให้สงฆ์ทำ.

คำว่า สงฆ์

คำว่า " สงฆ์ " นั้น มิใช่ภิกษุเฉพาะรูป แต่ภิกษุนั้นเองหลายรูป
เข้าประชุมกันเป็นหมู่ เพื่อทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า " สงฆ์ "
มี ๔ ประเภท คือ :-

๑. **จตุรรรค** มีพวก ๔ คือมีภิกษุ ๔ รูป เป็นอย่างน้อย.
๒. **ปัญจรรค** มีพวก ๕ คือมีภิกษุ ๕ รูป เป็นอย่างน้อย.
๓. **ทศวรรค** มีพวก ๑๐ คือมีภิกษุ ๑๐ รูป เป็นอย่างน้อย.
๔. **วิสติวรรค** มีพวก ๒๐ คือมีภิกษุ ๒๐ รูป เป็นอย่างน้อย.

การบวช ๒ อย่าง

การบวชในพระพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ :-

๑. การบวชเป็นสามเณร เรียก **บรพฺพชา**.
๒. การบวชเป็นภิกษุ เรียก **อุปสมบท**.

วิธีบวชเป็นสามเณร ให้ผู้จะบวชปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาชะ

เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ด้วยเคารพ

จริง ๆ โดยเอาวิธีอุปสมบทที่ ๒ ซึ่งเลิกแล้วมาใช้

บวชสามเณร.

วิธีบวชเป็นภิกษุ มี ๓ วิธี แต่ครั้งทรงอนุญาตให้ใช้วิธีที่ ๓ แล้ว

ทรงยกเลิกวิธีที่ ๑ และที่ ๒ เสีย

ผู้ตติงตุตถกัมมอุปสัมปทา ต้องถึงพร้อมด้วยสมบัติ ๕ คือ :-

๑. วัตถุสมบัติ.

๒. ปริสสมบัติ.

๓. สีมាสมบัติ.

๔. บุรพกิจ (สมบัติ)

๕. กรรมวาจาสมบัติ.

๑. วัตถุสมบัติ ในที่นี้วัตถุหมายถึงตัวผู้อุปสมบทนั่นเอง

๑. ต้องเป็นมนุษย์ผู้ชาย.

๒. มีอายุครบ ๒๐ ปี.

๓. ไม่เป็นมนุษย์วิบัติ คือถูกตอนเป็นต้น.

๔. ไม่เป็นคนทำผิดอย่างร้ายแรง เช่นฆ่ามารดาหรือบิดาเป็นต้น.

๕. ไม่เคยเป็นคนทำความเสียหายร้ายแรงในพระพุทธศาสนา เช่นต้อง
ปาราชิก.

๒. ปริสสมบัติ คือ สมบูรณ์ด้วยบริษัท หมายความว่า ต้องมีภิกษุ
สงฆ์เข้าองค์ประชุมครบกำหนด ในมัชฌิมชนบท ๑๐ รูปขึ้นไป ใน
ปัจฉิมชนบท ๕ รูปขึ้นไป. (ในประเทศไทย ๑๐ รูปขึ้นไป)

๓. สีมាสมบัติ สมบูรณ์โดยสีมา คือภิกษุอยู่ในสีมาเดียวกัน ต้องเข้า
ประชุมหมด หากมีเหตุขัดข้องต้องมอบฉันตะ.

สี่มา ๒ ชนิด

๑. พัทธสี่มา เขตที่สงฆ์สมมติไว้ทำสังฆกรรม.

๒. อพัทธสี่มา เขตนอกเหนือจากที่สมมติ.

วัดที่ยังไม่ได้ผูกพัทธสี่มา.

๔. บุรพกิจ ๑. ต้องมีผู้รับรอง คือพระอุปัชฌายะ.

๒. ต้องมีบริวารที่จำเป็น คือ บาทร ตั้งฆาฏิ อุตราสงค์

อันตราวาสก (รัดประคต อังสะ ผ้ารัดอก).

๓. ชักถามอันตรายกกรรม.

๕. กรรมวาจาสมบัติ คือ การสวดประกาศในท่ามกลางสงฆ์ โดยออก

ชื่อผู้อุปสมบท ออกชื่ออุปัชฌาย์ด้วย และสวดให้ถูกต้องชัดเจนตามลำดับ

ด้วยญัตติจตุตถกัมมวาจา.

วิบัติ ๕

วิบัติ ๕ มีนัยอันตรงกันข้ามกับสมบัติ ๕. ในการอุปสมบท ต้องหลีกเลี่ยงให้พ้นจากวิบัติทั้ง ๕ ประการเสีย.

กัณฑ์ที่ ๒ พระวินัย

กฎหมายและขนบธรรมเนียม สำหรับป้องกันความเสียหายและ
ชักจูงให้ภิกษุประพฤติดีงาม เรียกว่า **พระวินัย** จัดเป็นส่วนหนึ่งของ
พระไตรปิฎก (พระวินัยปิฎก, พระสุตตันตปิฎก, พระอภิธรรมปิฎก).

๑. พระวินัยนั้นแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ :-

๑. **พระพุทธรูปบัญญัติ** ข้อที่ทรงตั้งไว้เป็นบทบังคับภิกษุ เพื่อ
ป้องกันความเสียหาย และวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิด โดยปรับอาบัติหนักบ้าง
เบาบ้าง อย่างเดียวกับพระราชบัญญัติ.

๒. **อภิธมาจาร** ข้อที่ทรงแต่งตั้งไว้ เป็นขนบธรรมเนียม เพื่อ
ชักนำความประพฤติของภิกษุให้ดีงาม เหมือนอย่างขนบธรรมเนียมของ
สกุล.

๒. การบัญญัติพระวินัย

การบัญญัติพระวินัยนั้น ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ต่อเมื่อเกิด
ความเสียหาย เพราะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
แล้ว จึงทรงบัญญัติห้ามเป็นข้อ ๆ ไป. เฉพาะข้อหนึ่ง ๆ ยังแบ่งการ
บัญญัติออกเป็น ๒ วาระก็มี

๑. **มูลบัญญัติ** ข้อที่ทรงบัญญัติไว้เดิม.

๒. **อนุบัญญัติ** ข้อที่ทรงบัญญัติเพิ่มเติมทีหลัง.

รวมมูลบัญญัติและอนุบัญญัติเข้าด้วยกัน เรียกว่า **สิกขาบท** (ข้อ
ที่ต้องศึกษา).

ลักษณะข้อหนึ่ง ๆ มีหลายอนุบัญญัติก็มี เหมือนกับมาตราทางพระราชบัญญัติ.

๓. อาบัติ

แปลว่า ความต้องการ ได้แก่โทษที่เกิดเพราะความละเมิดในข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม หรือได้แก่กิริยาที่ล่วงละเมิดพระราชบัญญัติ และมีโทษเหนือตนอยู่.

๔. โทษ

อาบัตินั้นว่าโดยโทษมี ๓ สถาน คือ :-

๑. อย่างหนัก ขาดจากภิกษุ.
๒. อย่างกลาง ต้องอยู่กรรมจึงพ้น.
๓. อย่างเบา ต้องประจานตนต่อภิกษุด้วยกันจึงพ้นได้.

อีกอย่างหนึ่งมี ๒ สถาน คือ :-

๑. อตถกัจฉา แก้ไขไม่ได้.
๒. สตถกัจฉา แก้ไขได้.

๕. ชื่ออาบัติ

อาบัตินั้นว่าโดยชื่อ มี ๗ อย่าง คือ :-

๑. ปาราชิก.
๒. สังฆาทิเสส.
๓. ถุลลัจจัย.
๔. ปาจิตตีย์ (นิสัคคียปาจิตตีย์ ๑ สุทธกปาจิตตีย์ ๑).
๕. ปาฏิเทสนียะ.

๖. ทุกกฏ.

๗. ทุพภาสิต.

๖. ครูกาบัติ-ลหูกาบัติ

ครูกาบัติ คือ อาบัติหนัก แบ่งเป็น ๒ พวก คือ :-

๑. หนักแก้ไม่ได้ คือ ปาราชิก เรียก อเทกัจฉา.

๒. หนักแก้ได้ คือ สังฆาติเสส เรียก สเทกัจฉา.

ลหูกาบัติ คือ อาบัติเบา คือ ถูกตั้งจัญ ถึงทุพภาสิต.

๗. สมุฏฐาน

สมุฏฐานคือทางเกิดอาบัติโดยตรง มี ๔ ทาง คือ :-

๑. ทางกาย เช่น ปาจิตตีย์ เพราะคิมน้ำเมา.

๒. ทางวาจา เช่น ปาจิตตีย์ เพราะสอนธรรมแก่นุสัมบัน
ให้ว่าพร้อมกัน.

๓. ทางกายกับจิต เช่น ปาราชิก เพราะทำโจรกรรมเอง.

๔. ทางวาจากับจิต เช่น ปาราชิก เพราะสั่งให้ทำโจรกรรม.

๘. สจิตตกะ-อจิตตกะ

อาบัติทั้งหมดนั้น เพ่งเอาเจตนาเป็นที่ตั้ง แบ่งออกเป็น ๒ พวก
คือ :-

๑. สจิตตกะ เกิดขึ้นโดยสมุฏฐานที่มีเจตนา.

๒. อจิตตกะ เกิดขึ้นโดยสมุฏฐานที่ไม่มีเจตนา.

ทางกำหนดรู้อาบัติที่เป็นสจิตตกะ หรือ อจิตตกะ นั้น อยู่ที่
รูปความและโวหาร (คำพูด) ในสิกขาบทนั้น ๆ นั้นเอง

ตัวอย่างรูปความ เช่น

ก. เป็นปาจิตตियะ เพราะกล่าวเสียคแห่ง เป็นสจิตตกะ.

ข. เป็นปาจิตตियะ เพราะค้ำน้ำเมา เป็นอจิตตกะ.

ตัวอย่างโวหาร เช่น

ก. ๑. ภิกษุใด แกล้ง ก่อความรำคาญ ให้เกิดแก่ภิกษุอื่น ด้วย
คิดว่า ด้วยอุบายนี้ ความไม่ผาสุกจักมีแก่เธอแม่ครูหนึ่ง ต้องปาจิตตีย์.

๒. ภิกษุใด แกล้ง ฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน ต้องปาจิตตีย์.

๓. ภิกษุ รู้ยู่ ว่า น้ำมีตัวสัตว์ บริโภคน้ำนั้น ต้องปาจิตตีย์.

(คำว่า " แกล้ง " หรือ " รู้ยู่ " นี้แสดงว่าเป็นสจิตตกะ)

ข. สิกขาบทใดไม่มีรูปความและโวหาร เช่นนั้น สิกขาบทนั้น
เป็นอจิตตกะ. เหมือนชื่อว่า ภิกษุชวนผู้หญิงเดินทางไปด้วยกัน แม้สิ้น
ระยะบ้านหนึ่ง ต้องปาจิตตีย์.

๕. โลกวัชชะ-ปณัตติวัชชะ

อนึ่ง อาบัตินั้นเป็นโทษเสียหายได้อีก ๒ ทาง คือ

๑. โลกวัชชะ เป็นโทษทางโลก เช่น การฆ่ากัน ทูบตี ขโมย.

๒. ปณัตติวัชชะ เป็นโทษทางพระบัญญัติ เช่น ชุคดิน,
ฉันทอาหารในเวลาวิกาล.

๑๐. อาการที่ต้องอาบัติ ๖ อย่าง

๑. ต้องด้วยไม่ละอาย (แล้วขึ้นทำ)

๒. ต้องด้วยไม่รู้ -"-

๓. ต้องด้วยสงสัย -"-

๔. ต้องด้วยสำคัญว่าควรในของที่ไม่ควร (แล้วขึ้นทำ)
๕. ต้องด้วยสำคัญว่าไม่ควรในของที่ควร -"
๖. ต้องด้วยลืมนสติ -"

๑๑. อานิสงส์พระวินัย

พระวินัยนั้น ภิภุรักษาโดยถูกต้องทางย่อมนำได้อานิสงส์ (ผลดี) คือ ความไม่ต้องเดือดร้อนใจเรียกว่า **วิปฏิสาร*** ย่อมได้ความเข้มข้นเบิกบาน เพราะรู้ดีว่าตนประพฤติดีงาม ไม่ต้องถูกจับกุมลงโทษ หรือตีเตียน มีแต่จะได้รับการสรรเสริญ จะเข้าหมู่ภิกษุผู้ทรงศีลก็องอาจ ไม่สะทกสะท้าน ฝ่ายภิกษุประพฤติไม่ถูกต้องทาง ย่อหย่อนทางวินัย ย่อมจะได้ผลตรงกันข้าม กับที่กล่าวแล้ว.

๑๒. ผลที่มุ่งหมายแห่งพระวินัย ๘ อย่าง

๑. เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหด เช่น ห้ามฆ่ามนุษย์.
๒. " " ความลวงโลกเลี้ยวชีพ เช่น ห้ามอวดอุตตริ ฯ
๓. " " ความชั่วร้าย เช่น ห้ามด่ากันตีกัน.
๔. " " ความประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด.
๕. " " ความประพฤติเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความ.
๖. " " ความเล่นชุกชุน เช่น ห้ามไม่ให้เล่นจี้กัน.
๗. ทรงบัญญัติตามความนิยมของคนครั้งนั้น เช่น ห้ามมิให้ขุดดิน.
๘. " " โดยเป็นธรรมเนียมของภิกษุ เช่น ห้ามฉันอาหารในวิกาล.

* วิปฏิสาร คือ ความเดือดร้อน หมายถึงความร้อนใจหลังจากการปฏิบัติผิด.

กัณฑ์ที่ ๓ สิกขาบท

พระบัญญัติมาตราหนึ่ง ๆ เป็นสิกขาบทอันหนึ่ง ๆ สิกขาบทมา
ในพระปาติโมกข์ ต้องรักษาไว้เป็นหลัก มีจำนวนจำกัดคือ ๒๒๗ ข้อ.

สิกขาบทนอกพระปาติโมกข์ พึงรักษาปฏิบัติตามความสามารถ มี
จำนวนมาก หากภิกษุทำย่อหย่อน ขาดตกบกพร่องไปมาก ก็เสีย
ธรรมเนียม หากรักษาได้มาก ก็จะส่งเสริมให้น่าเคารพนับถือยิ่งขึ้น.

สิกขาบทในพระปาติโมกข์เดิมมี ๑๕๐ ต่อมาเพิ่มอนิยต ๒, เสด็จย-
วัตร ๑๕ รวมเป็น ๒๒๗ ผู้ละเมิดสิกขาบทในพระปาติโมกข์ ย่อมต้อง
โทษโดยตรง ๔ คือ :-

๑. ปาราชิก.
๒. สังฆาทิเสส.
๓. ปาจิตตีย์.
๔. ปาฏิเทสนิยะ.

โดยอ้อมอีก ๓ คือ :-

๑. ฤทธัจฉัย.
๒. ทุกกถ.
๓. ทุพภาษิต.

อุทเทส ๘

๑. นีทานุทเทส วิธีอันภิกษุผู้ฟังพระปาติโมกข์ควรปฏิบัติก่อน
สวดสิกขาบท
๒. ปาราชิกุทเทส สิกขาบทพวกปาราชิก ๔ ข้อ.
 ๓. สังฆาทิเสสอุทเทส " สังฆาทิเสส ๑๓ ข้อ.
 ๔. อนิยตุทเทส " อนิยต ๒ ข้อ.
 ๕. นิสสัคคียอุทเทส " นิสสัคคียปาจิตติย ๓๐ ข้อ.
 ๖. ปาจิตติยอุทเทส " สุกฺกปาจิตติย ๘๒ ข้อ.
 ๗. ปาฏิเทสนิยอุทเทส. " ปาฏิเทสนิยะ ๔ ข้อ.
 ๘. เสขิยอุทเทส " เสขิยวัตร ๗๕ ข้อ.
 ๙. อธิกรณสมถุทเทส " อธิกรณสมถะ ๗ ข้อ.

กัณฑ์ที่ ๔ ปาราชิก

สิกขาบทที่ ๑ เสพเมถุน.

ภิกษุเสพเมถุน ในทวารหนัก ทวารเบา ในปากอย่างใดอย่างหนึ่ง ของคนชาย หรือคนหญิง หรือของมนุษย์ หรือสัตว์ดิรัจฉาน ที่เป็น อยู่หรือตายแล้ว แต่ซากยังบริบูรณ์ มีอะไรสวม มีอะไรพันก็ตาม ไม่มีก็ตาม ถูกลักในขณะที่หลับ ตื่นขึ้น ยินดีรับผัสสะ หรือถูกข่มขืน แต่ยินดีรับผัสสะก็ตาม ต้องปาราชิก.

- ภิกษุเสพเมถุนในทวารดังกล่าวแล้ว ของมนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน แต่ทวารแห้งเหี่ยวไปมากไม่สำเร็จกิจ และเสพในองค์ กำเนิดของบุรุษ ต้องถูกลักขัย.

- ภิกษุเสพเมถุนในอวัยวะนอกจากทวารของมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน และในอวัยวะทุกส่วนของตุ๊กตา ต้องทุกกฎ.

(แต่มีสิกขาบทห้ามจับต้องกายหญิง ฉะนั้น ภิกษุเสพเมถุน แม้ใน อวัยวะอื่นของหญิง ต้องสังฆาทิเสส.)

- อนึ่ง ภิกษุ เอาปากอมองค์กำเนิดของบุรุษ แม้เป็นเด็ก ก็ ต้องปาราชิก.

- ภิกษุผู้ถูกลักหลับ ผู้ถูกข่มขืน แต่ไม่ยินดีรับผัสสะ ผู้บ้าคลั่ง ผู้เพ้อไม่รู้สีกตัว ผู้มีเวทนาเกล้า ไม่มีสติ ผู้ก่อเหตุให้บัญญัติสิกขาบท การทำผิดครั้งแรกนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ ถือเอาทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้.

ทรัพย์ ๒ ชนิด คือ ๑. สังหาริมทรัพย์ ทรัพย์เคลื่อนที่ได้.

๒. อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์เคลื่อนที่ไม่ได้.

อีกอย่างหนึ่งคือ ๑. สวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์มีวิญญาณ.

๒. อวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์ไม่มีวิญญาณ.

กำหนดเขตต้องอาบัติ

๑. สังหาริมทรัพย์ กำหนดด้วยฐานที่ตั้ง หรือที่แขวน เช่น โຕะ ๓ ขา หรือ ๔ ขา ภิกษุจงใจลัก ทำโຕะให้พ้นจากที่ตั้ง เมื่อขาที่สุดพ้นเขต ก็ต้องอาบัติถึงที่สุด แม้ของที่แขวนอยู่ เมื่อภิกษุจงใจลัก ทำให้เคลื่อนจากที่แขวน ก็ต้องอาบัติถึงที่สุด แม่นกที่มีเจ้าของบินอยู่ในอากาศ ภิกษุจงใจลัก ต้อนให้บินเคลื่อนที่จากที่เดิม พอพ้นเขตที่เดิม ก็ต้องอาบัติถึงที่สุด.

๒. อสังหาริมทรัพย์ กำหนดด้วยกรรมสิทธิ์ เช่น ที่ดิน ภิกษุกล่าวตุ้ เจ้าของสู้ไม่ได้ สละกรรมสิทธิ์ ภิกษุต้องอาบัติถึงที่สุด ถ้าเจ้าของฟ้องร้อง เมื่อศาลตัดสินให้ภิกษุชนะ ในศาลสูงสุดที่คดีจบลง ภิกษุก็ต้องอาบัติถึงที่สุด. สิกขาบทนี้เป็นสาณัตติกะ.

สาณัตติกะ ต้องเพราะสั่งให้เขาทำด้วย. อาบัติถึงที่สุดขณะที่ผู้รับใช้ทำ
โจรกรรมสำเร็จตามสั่ง.

อาณัตติกะ ไม่ต้องเพราะสั่ง, เช่น เสพเมถุนเอง ต้องปาราชิก สั่ง
ให้เขาเสพในผู้อื่น ไม่ต้องอาบัติ.

นानาภัตตะ ของหลายสิ่ง. คือหลายชิ้นรวมกัน มีราคาเป็นวัตถุแห่ง
ปาราชิก.

เอกภัตตะ ของมีสิ่งเดียว. คือขึ้นเดียว มีราคาเป็นวัตถุแห่งปาราชิก.

สจิตตะ มีจิตเจือ, จงใจ. ถ่วงสีกขาบท จึงต้องอาบัติ.

ปรับอาบัติตามราคาสั่งของ

- ของได้ราคา ๕ มาสก ก็อรากเท่ากับราคาทองคำหนัก ๒๐ เมล็ดข้าวเปลือก ปรับอาบัติปาราชิก.

- ของราคาต่ำกว่า ๕ มาสก สูงกว่า ๑ มาสก ปรับอาบัติ
ถูกลัจจัย.

- ของราคา ๑ มาสก เท่ากับราคาทองคำหนัก ๔ เมล็ดข้าวเปลือก
ปรับอาบัติทุกกฏ และของราคาต่ำกว่า ๑ มาสก ปรับอาบัติทุกกฏ.

อาหาร คืออาการลัก ๑๓ อย่าง คือ :-

๑. ลัก คือทำของให้เคลื่อนจากฐาน ด้วยอาการแห่งโจร.
๒. ชิง หรือ วิจารณ์ คือแย่งของที่เขาพาดิคิดตัวไปแล้ววิ่งหนี.
๓. ลักต้อน คือต้อนสัตว์ให้เดินหรือวิ่งไปเอง.
๔. แย่ง คือแย่งชิงเอาของที่เขถือแล้วตกหล่นลง.
๕. ลักสับ คือสับเปลี่ยนสลากในเวลาแจกของด้วยสลาก.
๖. ทุ่ม คือกล่าวต่อเอาอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน.
๗. หนี คือรับฝากของแล้วเอาเสียเอง ไม่คืนเจ้าของ.
๘. ยักยอก คือผู้มีหน้าที่รักษาเรือนคลัง ลักของออกพ้นจาก
เขตที่ตนรักษา.
๙. ตระบัด (สูงกฆาตะ) พาของหนีค่านภาษี.

หมายเหตุ:- ในเบญจศีล หน้า ๑๕ ว่า กระทบ ได้แก่ขี้มของเขาแล้ว
ไม่ส่งคืน.

๑๐. ปลิ้น ชักชวนกันทำโจรกรรม.

๑๑. หลอกหลวง คือทำเงินปลอม, ทำทองปลอม, ใช้เครื่องชั่ง
โก่ง เครื่องตวงโก่ง เครื่องวัดโก่ง.

หมายเหตุ:- ในเบญจศีล หน้า ๑๕ ว่า

หลอก ได้แก่พุดปิด ถือเอาของผู้อื่น.

หลวง ได้แก่ถือเอาของผู้อื่นด้วยการใช้เครื่องชั่ง - ตวง - วัดโก่ง.

ปลอม ได้แก่ทำเงิน - ทอง - ของปลอม.

๑๒. กตจี คือใช้อำนาจข่มเหงเอาทรัพย์ผู้อื่น เรียกว่ากรรโชกก็มี,

๑๓. ลักซ่อน คือเห็นของทำตก จึงเอาไปไม่เป็นต้นปิดบัง
แล้วเอาเสีย.

๑๔. (ในเบญจศีล) เบียดบังได้แก่ถือเอาเศษ เช่นผู้มีหน้าที่
เก็บค่าเช่า ครั้นเก็บได้แล้วส่งเจ้าของไม่หมด.

สิกขาบทที่ ๓ แก่งฆำมนุษย์.

มนุษย์ในสิกขาบทนี้ นับตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดาเป็นต้นมา
การฆำมนุษย์ จะฆำเอง หรือใช้ให้ฆำ หรือพรรณาคุณแห่งความตาย
ให้ผู้นั้นฆำตัวตาย ก็ชื่อว่าฆำ.

วิธีฆำ

๑. ฟัน ดี แทะฆำ เป็นต้น.

๒. ชักไป เช่น ยิง หรือพุ่ง หรือขว้างไป.

๓. วางไว้ เช่น วางขวาก วางระเบิด วางยาพิษ.

๔. ทำร้ายด้วยวิชา เช่น คาถาอาคม ภูตผี.

๕. ทำร้ายชีวิต เช่น ผู้มีฤทธิ์บันดาลด้วยฤทธิ์ให้ผู้อื่นตาย หรือ
ปล่อยสัตว์ที่มีฤทธิ์ เช่น งู เสือ หรือฉนดพิษเข้าเส้นโลหิต.

อาบัติเพราะฆ่า

๑. ฆ่ามนุษย์ตาย ต้องปาโรชิก เกือบตาย ต้องถูตัจจัย.

๒. ฆ่ามนุษย์ เช่น ช้าง เป็ด ตาย ต้องถูตัจจัย.

๓. ฆ่าสัตว์ดิรัจฉานตาย ต้องปาจิตตีย์.

๔. ฆ่ามนุษย์ หรืออมมนุษย์ หรือเครัจฉาน บาดเจ็บเล็กน้อย
หรือพยายามฆ่าตัวเอง ต้องทุกกฏ.

(แต่มีสิกขาบทปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุโอรชแล้วทุบตีภิกษุ และ
อีกสิกขาบทหนึ่ง ปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุผู้โอรช แล้วเงื้อมือทำท่า
จะต่อยตี ต้องอาบัติปาจิตตีย์ คูในสหธรรมิกวรรคที่ ๘ สิกขาบทที่ ๔,๕.)
สิกขาบทที่ ๔ อวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน.

คำว่า อุตริมนุสสรธรรม ได้แก่ธรรมอันยิ่งของมนุษย์ มี ๖ อย่าง
คือ :-

๑. ฌาน.

๒. วิโมกข์ (วิมุตติ) จิตหลุดพ้นจากกิเลส.

๓. สมာธิ.

๔. สมابัตติ.

๕. มรรค.

๖. ผล.

เมื่อย่นกล่าวมีจริง ๒ คือ ๑. อัปปนาสมาธิ ได้แก่ฌาน ๔

๒. โลกุตตรธรรม ๘ ได้แก่มรรค ๔,

ผล ๔, นิพพาน ๑.

คำว่า " อวด " มีอาการ ๓ อย่าง

๑. อวด (โกหก) อวดตรง ๆ กับคนคนเดียว ว่าข้าพเจ้าถึง
ธรรมอย่างนั้น ๆ ถ้าผู้นั้นเข้าใจคำพูด ต้องปาราชิก, ถ้าไม่เข้าใจ ต้อง
ถูกลัจจัย.

๒. อวดตรง ๆ กับคนมาก ถ้าเขาเข้าใจคำพูดแม้เพียงคนเดียว
ก็ต้องปาราชิก, ถ้าไม่เข้าใจ ต้องถูกลัจจัย.

๓. อวดโดยอ้อม คืออ้างลักษณะก็ดี อ้างบริวารเป็นต้นก็ดี
ว่าภิกษุมีรูปร่างเช่นนั้น ๆ ใช้บาตรเช่นนั้น ๆ โดยหมายใจให้ผู้ฟังเข้าใจว่า
ตนได้บรรลุธรรมเช่นนั้น ๆ ถ้าผู้ฟังเข้าใจ ต้องถูกลัจจัย ถ้าไม่เข้าใจ
ต้องทุกกฏ.

การอวดทั้ง ๓ อย่างนี้ ผู้ฟังจะเชื่อหรือไม่เชื่อไม่เป็นประมาณ แต่
ถืออาการเข้าใจหรือความไม่เข้าใจเป็นประมาณ.

- ลิกขาบทนี้ เป็นสจิตตกะ.
- เชื่อหรือไม่ ไม่สำคัญ.

ตัวอย่างคำถาม ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรมแก่คนหลายคน เขาเชื่อบ้าง
ไม่เชื่อบ้าง อยากทราบว่า ผู้อวดต้องอาบัติอะไร ?

ตอบ ถ้าไม่มี อวด เขาเข้าใจแม้คนเดียว ต้องปาราชิก.

ถ้าเขาไม่เข้าใจ ต้องถูกลัจจัย.

ถ้ามี, อวดแก่นุสสัมบัน ต้องปาจิตตีย์.

ถ้ามี, อวดแก่ภิกษุ ไม่ต้องอาบัติ. เขาจะเชื่อหรือไม่
ไม่เป็นประมาณ.

กัณฑ์ที่ ๕ สังฆาทิเสส

สิกขาบทที่ ๑ แกล้งทำให้น้ำอสุจikelื่อน.

สิกขาบทนี้ เป็นสจัตตกะ ภิกษุแกล้งทำด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง
ย่อมมีโทษ คือ :-

ก. ถ้าแกล้งทำ อสุจikelื่อน ต้องสังฆาทิเสส.

ข. ถ้าแกล้งทำ อสุจิไม่เคลื่อน ต้องอุลลัจจัย.

หมายเหตุ ถ้าไม่แกล้งทำ อสุจikelื่อนเอง (ฝัน) ไม่ต้องอาบัติ.

อนึ่ง สิกขาบทนี้ เป็น อนาถตติกะ ไม่ต้องอาบัติ เพราะสั่ง
ให้คนอื่นทำ แต่ถ้าสั่งให้ทำแก่ตน คือแก่ผู้สั่ง ไม่พ้นอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ จับต้องกายหญิง.

สิกขาบทนี้ เป็นสจัตตกะ

ภิกษุมีความกำหนัดอยู่ แกล้งจับต้องกายหญิงมนุษย์ แม้เป็นเด็ก
แรกเกิด หรือคนแก่เฒ่าก็ตาม เฉพาะที่ยังมีชีวิตอยู่ มีโทษดังนี้ คือ :-

ก. กายต่อกาย แม้ปลายขนถูกต้องกัน ต้องสังฆาทิเสส แต่ถ้า
เข้าใจผิด คิดว่าไม่ใช่ผู้หญิง ต้องอุลลัจจัย.

ข. กายกับของเนื่องด้วยกาย ถูกกัน ต้องอุลลัจจัย แต่ถ้าเข้าใจผิด
คิดว่าไม่ใช่ผู้หญิง ต้องทุกกฏ.

ค. ของเนื่องด้วยกายกับของเนื่องด้วยกายถูกกัน หรือปาสิ่งของ
ไปให้ถูกกัน ต้องทุกกฏ. แม้เข้าใจผิด ก็ต้องทุกกฏ.

หมายเหตุ

- ผู้หญิงเป็นวัตถุแห่งสังฆาทิเสส บัณเฑาะก์ หรือกะเทย* เป็น
วัตถุแห่งอุลลัจจัย บุรุษ สัตว์เดรัจฉานตัวเมีย เป็นวัตถุแห่งทุกกฏ.

*อธิบายศัพท์พิเศษท้ายเล่ม

- จับหญิงคนเดียว ครั้งเดียว ไม่ปล่อย แม้ตลอดวันตลอดคืน ก็ต้องอาบัติตัวเดียว.

- จับหญิงหลายคนในขณะเดียวกัน ต้องอาบัติเท่าจำนวนคน.

- จับต้องโดยไม่แกล้ง ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ พุคเกี่ยวหญิง.

สิกขาบทนี้ เป็นสจิตตกะ.

ภิกษุมีความกำหนดอยู่ พุคเกี่ยวหญิงผู้รู้เพียงสา มิโทษดังนี้ :-

ก. พุคพาดพิงทวารหนัก ทวารเบา เมถุน ต้องสังฆาภิเสศ.

ข. พุคพาดพิงอวัยวะเหนือเข้าขึ้นไป ใต้ไหปลาร้าลงมา ใต้ข้อศอกเข้าไป ต้องถูลัจฉัย.

ค. พุคพาดพิงอวัยวะนอกนั้น ต้องทุกกฏ.

อนึ่ง หญิงผู้รู้เพียงสา เป็นวัตถุแห่งสังฆาภิเสศ. บัณเฑาะก์ เป็นวัตถุแห่งถูลัจฉัย. บุรุษ เป็นวัตถุแห่งทุกกฏ. พุคกับคนคนเดียว ต้องอาบัติตัวเดียว, พุคกับคนหลายคน ต้องอาบัติเท่าจำนวนคน.

สิกขาบทที่ ๔ พุคล่อให้หญิงบำเรอตนด้วยกาม.

สิกขาบทนี้ เป็นสจิตตกะ.

ภิกษุกำหนดอยู่ พุคล่อให้หญิงผู้รู้เพียงสาให้บำเรอตน คือ ชวนเสพเมถุนธรรม, หญิงเข้าใจ ต้องสังฆาภิเสศ, ถ้าหญิงไม่เข้าใจ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๕ ชักสื้อชายหญิงให้เป็นผัวเมียกัน.

ภิกษุชักสื้อชายหญิงให้เป็นผัวเมียกัน โดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม ไม่ชอบก็ตาม ย่อมมิโทษดังนี้ :-

ก. รับคำของฝ่ายหนึ่ง หรือถ้าตนจัดการเอง บอกแก่ฝ่ายหนึ่ง
ต้องถูกลักจ้ย.

ข. ไปบอกแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ต้องสังฆาติเสส.

คำว่า ฝ่ายหนึ่ง ๆ นั้น หมายถึงเอาเจ้าตัวเขาเอง หรือผู้ปกครอง
ของเขา.

สิกขาบทนี้ เป็นสาณตติกะ สั่งให้เขาทำแทนตน ก็ไม่พ้นอาบัติ.

ภิกษุหลายรูปรับความแล้วบอกเพียงรูปเดียว ก็ต้องอาบัติทุกรูป.

สิกขาบทนี้ เป็นอธิตตะกะ ผู้เมียเขาหย่าขาดกันแล้ว ภิกษุไม่รู้
พูดเกลี้ยกล่อมให้เขาคืนคืนกัน กลับเป็นผู้เมียกัน ก็ไม่พ้นอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๘ แก่สังโฆทภิกษุอื่นด้วยอาบัติปาราชิกไม่มีมูล.

อธิกรณ์ไม่มีมูล คือ เว้นจากได้เห็น ได้ฟัง ได้รังเกียจ.

คำโฆท เป็นคำกล่าวหา มีลักษณะ ๔ คือ :-

๑. เล่าเรื่องที่ทำ.

๒. ระบุอาบัติ.

๓. ห้ามสังวาส.

๔. ห้ามสามีภรรยา.

การโฆท

๑. ในคัมภีร์วิภังค์ว่า โฆททางวาจา ต่อหน้าผู้ต้องโฆท.

๒. สมเด็จพระสังฆราชว่า โฆทด้วยกาย คือเขียนหนังสือ หรือโฆทด้วยวาจา

คือบอกพูดต่อเจ้าหน้าที่ จึงชื่อว่าโฆทต่อหน้า.

การต้องอาบัติ อธิกรณ์ไม่มีมูล ผู้โฆทต้องอาบัติสังฆาติเสส.

อธิกรณ์มีมูลเพลาทำให้มันเข้า ผู้โจทก์ต้องสังฆาทิเสสเหมือนกัน, แม้ผู้ต้องโจทต้องอาบัติปาราชิกแล้ว แต่ผู้โจทก์ไม่รู้ โจทด้วยอธิกรณ์อันไม่มีมูล ซึ่งมีโทษถึงปาราชิก ผู้โจทก์ต้องสังฆาทิเสส. สิกขาบทนี้ ไม่มีบุพพประโยค และเป็นสถัตติกะ.

สิกขาบทที่ ๕ แกล้งหาเลศโจทภิกษุอื่นด้วยอาบัติปาราชิก.

เลศ คืออาการที่อ้างเอาเป็นอุบาย มี ๒ อย่าง คือ :-

๑. เป็นเรื่องของภิกษุอื่น เช่น เห็นคนมีผิวอย่างนั้น ๆ สันนิษฐานอย่างนั้น ๆ ทำการเช่นนั้น ๆ ผู้นั้นจะเป็นภิกษุหรือไม่ใช่ภิกษุก็ตาม.

๒. เป็นเรื่องของภิกษุผู้จำเลยเอง เช่น รู้ว่าจำเลยประพฤติกว้าง สิกขาบทบางข้อ แต่ไม่ถึงปาราชิก โจทให้แรงถึงปาราชิก.

สิกขาบทที่ ๑๐ พากเพียรเพื่อทำลายสงฆ์ให้แตกกัน.

สงฆ์ หมายถึงภิกษุทั้งหมดผู้อยู่ในสีมาเดียวกัน.

อธิกรณ์ ในสิกขาบทนี้ คือ วิวาทการณ์ ได้แก่การเถียงกัน ว่า นั่นธรรม นั่นวินัย นั่นมิใช่ธรรม นั่นมิใช่วินัย.

ภิกษุผู้พากเพียรทำลายสงฆ์ คือ พยายามก่อเรื่องให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เพื่อให้แตกแยกกันด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง. ภิกษุผู้รู้เรื่องต้องห้าม ถ้าไม่ห้าม ต้องทุกกฏ. ภิกษุผู้พยายามก่อเรื่อง เมื่อถูกห้ามปรามในคราวแรก ถ้าเลิกเสียได้ไม่ต้องอาบัติ, ถ้าไม่เลิกต้องอาบัติทุกกฏ, ตั้งแต่ถูกห้ามปรามครั้งที่ ๒ เรื่อยไปทุกครั้ง จนถึงสงฆ์สวดญัตติจบต้องอาบัติทุกกฏ ทุกคราวที่ภิกษุห้ามปรามและสงฆ์เดือน, เมื่อสงฆ์สวดอนุสาวนา จบคราวที่ ๑ และที่ ๒ ต้องอาบัติตุลัจฉัยทั้งสองคราว เมื่อสงฆ์สวดอนุสาวนาครั้งที่ ๓ จบ ต้องสังฆาทิเสส.

ถ้ากรรมไม่เป็นกรรม คือ ทำไม่ถูกวิธี ปรับได้เพียงอาบัติ
ทุกกฏเท่านั้น.

สิกขาบทนี้ เป็นอจิตตะ ในกรรมเป็นกรรม เข้าใจถูกก็ดี
แกลงอยู่ก็ดี เข้าใจผิดก็ดี ไม่สละ เป็นสังฆาติเสสเหมือนกัน.

สิกขาบทที่ ๑๑ ประพฤติตามภิกษุผู้ทำลายสงฆ์.

ภิกษุผู้ประพฤติดังภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นั้น ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง คือ
ไม่เชื่อฟังหรือไม่เลิก สงฆ์สวดกรรมเหมือนอย่างสิกขาบทก่อน ภิกษุนั้น
ต้องอาบัติต่าง ๆ อย่างเดียวกับสิกขาบทก่อน ชื่อที่ควรจดจำ อันแตกต่าง
ออกไป คือ :-

ถ้าภิกษุผู้ประพฤติดังมีหลายรูป ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป สงฆ์จะสวด
กรรมแก่ภิกษุเหล่านั้นคราวเดียวกันไม่ได้ ต้องแยกออกสวดคราวละ
ไม่เกิน ๓ รูป.

สิกขาบทที่ ๑๒ ว่ายากสอนยาก.

ภิกษุว่ายากสอนยาก (หัวคือ) คือ ถูกภิกษุอื่นกล่าวเตือนโดย
ถูกต้องในกรณีที่เธอทำผิด เกี่ยวกับสิกขาบทอันมาในพระปาติโมกข์ ถ้าเธอ
ไม่เชื่อฟังก็ต้องถูกสงฆ์เตือนและสวดกรรม เธอจะต้องอาบัติต่าง ๆ
เหมือนสิกขาบทที่ ๑๐.

สิกขาบทที่ ๑๓ ประทุษร้ายสกุล.

ภิกษุประทุษร้ายสกุล คือ ประจบคฤหัสถ์ ได้แก่ทำงานยอมตน
ให้เขาใช้สอยอย่างคฤหัสถ์ หรือด้วยอาการเอาเปรียบ ให้สิ่งของเพียงเล็กน้อย
หวังได้มาก.

ภิกษุมีความประพฤติเลวทราม คือ ประพฤตินอกทางของสมณะ เช่นทำสูงส่งกับหญิงสาวในสกุล, เล่นการพนัน เล่นชุกชน เล่นตลก คะนอง ร้องรำทำเพลง ภิกษุเช่นนี้ถูกสงฆ์ลงปีพาศนียกรรม คือ ขับเสียดจากวัด เพื่อให้รู้สึกรู้สัว.

แต่เธอกลับตีเตียนสงฆ์ว่า ลุอำนาจอคติ ๔.

ภิกษุอื่นห้ามปราม ถ้าไม่ละ สงฆ์ดักเตือน ถ้าไม่ละ สงฆ์สวดกรรม เธอก็จะต้องอาบัติต่าง ๆ เหมือนสิกขาบทที่ ๑๐.

สิกขาบทที่ ๑ ถึง ๕ เรียก **ปฐมปาตติกะ** คือต้องอาบัติสังฆาติเสส ในขณะที่ทำสำเร็จ.

สิกขาบทที่ ๑๐ ถึง ๑๓ เรียก **ยาวตติยกะ** คือ ต้องอาบัติสังฆาติเสส ต่อเมื่อสงฆ์สวดประกาศห้ามครบ ๓ ครั้ง (มี ๔ เที้ยว เที้ยวแรกเป็นคำเตือนยังไม่นับ)

วิธีออกจากอาบัติสังฆาติเสส

๑. ต้องอาบัติแล้วรีบบอกภิกษุรูปใดรูปหนึ่งทันที อย่าให้ล่วงราตรี เว้นไว้แต่มีเหตุขัดข้องจริง ๆ.

๒. ขอมานต์ในสงฆ์ ๔ รูป แล้วประพุดิมานต์ ๖ ราตรี.

๓. ถ้าปิดอาบัติไว้กี่วันก็ต้องอยู่ปริวาสเท่านั้นวันก่อน ครบแล้วจึงประพุดิมานต์ ๖ ราตรี.

๔. ประพุดิมานต์ครบแล้ว ขออัพทานในสงฆ์ ๒๐ รูปขึ้นไป ครั้นสงฆ์สวดอัพทานจบแล้ว จึงกลับเป็นภิกษุบริสุทธิตามเดิม.

อาบัตินี้ เรียก **ครุภัตติ** คือ อาบัติหนัก ฝ่ายแก้ได้, เรียก

ทูลฐลาบัตติ คือมีเรื่องหยาบคายมาก, เรียก **วุฒฐานคามินี** คือ พันได้
ด้วยอยู่กรรม.

อนิยต ๒

สิกขาบทที่ ๑ นั่งในที่ลับตากับหญิง.

- ก. ภิกษุรูปเดียวนั่งหรือนอนในที่ลับตากับหญิงคนเดียว ไม่มี
คนที่ ๓.
- ข. มีคนที่ควรเชื่อได้พุดขึ้นด้วยอาบัติ ๓ อย่าง คือ :-
ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ
ทั้งสองอย่าง หรือทั้งสามอย่าง.
- ค. ภิกษุรับอย่างใด พระวินัยธรควรปรับอย่างนั้น.
วิธีนี้ใช้ในอธิกรณ์ที่ไม่มีพยาน โจทก์หรือของผู้พุดขึ้น และ
ผู้พุดขึ้นนั้น มิได้ระบุนั้นว่าทำอะไรกันบ้าง.
- ฅ. ถ้าผู้พุด พุดชดว่าทำอย่างนั้น ๆ แม้ภิกษุไม่รับ พระวินัยธร
ควรพิจารณาตามรูปความและฟังคำพยาน ในเมื่อจำเลย
ปฏิเสธข้อหา แล้วปรับอาบัติตามควร.

สิกขาบทที่ ๒ นั่งในที่ลับหูกับหญิง.

- ก. ภิกษุรูปเดียวนั่งหรือนอนในที่ลับหูกับหญิงคนเดียว.
- ข. มีคนที่ควรเชื่อได้ มาพุดขึ้นด้วยอาบัติ ๒ อย่าง คือ :-
สังฆาทิเสส หรือ ปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ
ทั้งสองอย่าง.

ค. ภิกษุรับอย่างไร ก็ปรับอย่างนั้น.

ง. เขาว่าจำเพาะอาบัติอย่างไร ก็พิจารณาตามรูปความและ
สอบถามคำพยานที่พอฟังได้ ก็ปรับอาบัติตามสมควร.

ทั้ง ๒ สิกขาบทนี้ เป็นแบบสำหรับพิจารณาอธิกรณ์เกี่ยวกับ
ผู้หญิง ถ้าไม่มีผู้อื่นเป็นพยาน ควรฟังเอาคำของภิกษุ ถ้ามีพยานเป็น
หลักฐานพอฟังได้เชื่อได้ แม้จำเลยปฏิเสธ ก็ปรับอาบัติได้.

กัณฑ์ที่ ๖ นิสัสักคิยปาจิตติย

จีวรวรรคที่ ๑

สิกขาบทที่ ๑ ทรงอธิเรกจีวรได้เพียง ๑๐ วัน.

๑. กฐินเคาะ คือ กฐินสิ้นสุด ชาติสิทธิที่จะได้รับประโยชน์แห่งการได้กรานกฐินด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือ :-

ก. สิ้นอาวาสปติโพธ หมดห้วงการกลับวัด.

ข. สิ้นจีวรปติโพธ หมดห้วงในการทำจีวร.

๒. อติเรกจีวร คือ จีวรที่เหลือจากไตรจีวร หรือ นอกจากอธิษฐานจีวร จีวรอธิษฐาน, หรือนอกจากไตรครอง.

๓. ทรงอธิเรกจีวร คือ ถือกรรมสิทธิ์ในอธิเรกจีวร.

๔. ทรงอธิเรกจีวรไว้ได้ ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง หมายความว่า ต้องวิกัปต่อภิกษุอื่นก่อนหมดเขต ๑๐ วัน.

๕. ถ้าวาง ๑๐ วันไป หมายความว่า ถ้าไม่วิกัป ปล่อยให้อรุณที่ ๑๑ ขึ้น ก็ต้องอาบัตินิสัสักคิยปาจิตติย.

๖. แต่ถ้าภิกษุอยู่จำพรรษาตลอด พรรษาไม่ขาด ได้ยึดเวลาออกไป ๑ เดือน คือแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒, และถ้าได้กรานกฐิน ก็ยึดออกไปอีก ๔ เดือน คือแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔.

๗. สิกขาบทนี้ เป็นอจิตตกะ แม้นับวันพลาดเกินกำหนด ก็ต้องอาบัติ.

๘. ฝ่ายาว ๘ นิ้ว กว้าง ๔ นิ้วขึ้นไป ต้องวิกัป เพราะประกอบ
เข้านุ่งห่มได้ ถือเป็นอตเรกจิวร, ส่วนผ้าที่เป็นสีอื่น ๆ และลักษณะอื่น ๆ
ที่พระไม่นิยมใช้ ไม่นับเป็นจิวร.

ลักษณะที่ ๒ อยู่ปราศจากไตรจิวรแม้คืบหนึ่ง.

๑. **ไตรจิวร** คือ ผ้า ๓ ผืน อันได้แก่ อันตราสก ผ้านุ่ง,
อุตราสงค์ ผ้าห่ม, สังฆาฏิ ผ้าคลุม, ทั้งหมดนี้ทรงอนุญาตให้อริชฐาน
ตั้งแต่วันบวช จึงเรียกว่า **จิวรอริชฐาน**ก็ได้ **ไตรครอง**ก็ได้.

๒. **ภิกษุอยู่ปราศจากไตรจิวร** คือ อยู่นอกเขตที่เก็บไตรจิวร.

เขตเก็บไตรจิวร พึงทราบต่อไปดังนี้ :-

ก. กุฎี วิหาร ศาลา เรือน หรืออาคารต่าง ๆ มีบริเวณ
คือเครื่องล้อม ภิกษุรูปเดียวกำหนดเอาเครื่องล้อม ถ้าไม่มีเครื่องล้อม
กำหนดเอาเฉพาะหลังหนึ่ง.

ข. กุฎี ๑ ล ๑ มีบริเวณ ภิกษุ ๒ รูปขึ้นไป กำหนด
เอากุฎีเฉพาะหลังที่ตนอยู่ ถ้าไม่มีบริเวณ กำหนดเอาห้องที่เก็บผ้า.

ค. กุฎี ๑ ล ๑ ห้องเดียว ภิกษุ ๒ รูปขึ้นไป กำหนดเอา
หัตถบาท คือระหว่างผ้ากับภิกษุไม่เกิน ๑ ศอก.

ฅ. โคนไม้ไม่มีเครื่องล้อม กำหนดเอาเครื่องล้อม ถ้าไม่มี
เครื่องล้อม กำหนดเอาบริเวณเงาที่แผ่เวลาเที่ยง ถ้าภิกษุ ๒ รูป อยู่โคนไม้
เดียวกัน ก็กำหนดเอาหัตถบาท.

ง. ที่แจ้ง กำหนดเอาหัตถบาท.

ภิกษุเก็บไตรจิวรไว้ในเขตใด ตนต้องอยู่ในเขตนั้น ถ้าไม่อยู่

ชื่อว่าอยู่ปราศจากไตรจีวร.

๓. คำว่า สิ้นราตรีหนึ่ง หมายความว่า พอจนเวลาอรุณขึ้น ภิกษุต้องเข้าในเขตเก็บผ้า เวลาอื่นไม่นับ ถ้าจนอรุณขึ้น ภิกษุไม่อยู่ในเขตเก็บผ้าจนถึงอรุณขึ้น ก็ชื่อว่าอยู่ปราศจากไตรจีวรสิ้นราตรีหนึ่ง ก็ต้องอาบัตินิสสัคคิยาจัตติย เว้นไว้แต่ได้สมมติ.

๔. คำว่า เว้นไว้แต่ได้สมมติ คือ ทรงอนุญาตเพื่อสงฆ์ให้สมมติแก่ภิกษุผู้อาพาธอยู่ปราศจากไตรจีวรได้.

สิกขาบทนี้บัญญัติให้ภิกษุไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรทุกคืน แต่มีพุทธานุญาตให้อยู่ปราศจากผืนใดผืนหนึ่งได้ในกาลและสถานที่ต่อไปนี้ :-

ก. ถ้าจำพรรษาตลอด พรรษาไม่ขาด ครั้นปวารณาแล้วอยู่ปราศจากจีวรผืน ๑ ได้ (ไม่ใช่ทั้ง ๓ ผืน) จนถึงกลางเดือน ๑๒, ถ้าได้กรานกฐิน ก็ยียดเวลาออกไปถึงกลางเดือน ๔.

ข. อยู่ในเขตสมานสังวาสสีมา สีมาที่ได้สมมติจีวรวิปวาส.

ค. ในคราวเป็นไข้ และได้รับสมมติจากสงฆ์.

สิกขาบทที่ ๓ เก็บอกกาลจีวรไว้ได้เพียงเดือนหนึ่ง.

๑. อกาลจีวร คือ ผ้าที่เกิดขึ้นนอกเขตกาลจีวร (แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นเขตกาลจีวร) และนอกเขตอาณิสงส์กฐิน (แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เป็นเขตอาณิสงส์กฐิน).

๒. ถ้าภิกษุประสงค์จะทำจีวรด้วยผ้าอกกาลจีวร แต่ผ้านั้นมีน้อยไม่พอ ก็เก็บรอผ้าอื่นไม่เกิน ๑ เดือน นับจากวันได้ผ้ามา.

๓. ถ้าไม่ประสงค์จะทำจีวร หรือไม่มีที่หวังว่าจะได้อีกภายใน ๑ เดือน ก็เก็บไว้ได้ไม่เกิน ๑๐ วัน (เหมือนอดิเรกจีวร).

๔. ถ้าได้ผ้าใหม่มาเติมพอจะทำจีวรได้ พึงกำหนดอายุผ้าที่เก็บไว้เดิม และอายุของผ้าที่ได้ใหม่ ช่างใดอายุน้อย พึงรีบทำให้ทันอายุของช่างนั้น เช่น เดิมเก็บไว้ ๑๕ วัน แล้วจึงได้ผ้าใหม่มา ก็นับเอาอายุของผ้าใหม่ คือ ไม่เกิน ๑๐ วัน. อีกอย่างหนึ่ง เดิมเก็บไว้ ๒๒ วัน แล้ว ได้ผ้าใหม่มา นับอายุของผ้าเก่า คือ ไม่เกิน ๘ วัน.

๕. ถ้าได้ผ้าใหม่มาในเวลาจะสิ้นกำหนด จะทำจีวรก็ไม่ทัน ก็ให้วิกัปปั้งผ้าใหม่และผ้าเก่า เหมือนอย่างอดิเรกจีวร.

สิกขาบทที่ ๔ ใช้ให้ซัก-ข้อม-ทูปซึ่งจีวรเก่า.

๑. ใช้นางภิกษุณี ผู้ไม่ใช่ญาติให้ทำ ๓ อย่าง คือ ซัก, ข้อม, ทูป อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจีวรเก่า ต้องนิสสัคคิยปาจิตตีย์ ถ้าใช้พร้อมกันทั้ง ๓ อย่าง เขาทำอย่างแรก ภิกษุต้องนิสสัคคิยปาจิตตีย์, เขาทำอย่างหลัง ภิกษุต้องทุกกฏ.

๒. ใช้หญิงอื่นนอกจากภิกษุณี ไม่พื่อน่าเกลียด ควรเว้น.

๓. ใช้ให้ซัก ข้อม ทูป จีวรใหม่ หรือให้ซักบริวารอื่น หรือเขาทำเอง หรือใช้ภิกษุณีผู้เป็นญาติ ไม่ต้องอาบัติ.

๔. จีวรเก่า หมายถึงผ้าถุงห่มที่ใช้แล้วแม้คราวเดียว.

สิกขาบทที่ ๕ รับจีวรแต่เมื่อภิกษุณีที่มีใช่ญาติ.

สิกขาบทนี้ต้องเพราะทำ และต้องเพราะไม่ทำ.

คือ รับจีวรจากภิกษุณี แต่ไม่แลกเปลี่ยนกัน.

ลักษณะที่ ๖ ของจิวรต่อคฤหัสถ์ผู้มีโชญาติ มิใช่ปวารณา.

๑. คฤหัสถ์ **ผู้มีโชญาติ** คือ ผู้มิได้เกี่ยวเนื่องกันภายใน ๗ ชั่วโคตร. คำว่า ๗ ชั่วโคตรนั้น คือ นับระดับตนเองเป็น ๑, นับขึ้นไป ๓ ชั้น คือ บิดา ปู่ ทวด, แล้วนับลงมา ๓ ชั้น คือ ลูก หลาน เหลน, จึงรวมเป็น ๗ ชั้น, ส่วนภรรยา เขย หรือ สะใภ้ ถ้ามิได้เกี่ยวเนื่องกันภายใน ๗ ชั่วโคตร ก็มีโชญาติ.

๒. คฤหัสถ์**มิใช่คนปวารณา** คือ คนมิได้สั่งไว้ว่าให้บอกให้ขอ.

ติกปาจิตติย (เป็นนิสัสคคิยปาจิตติยทั้ง ๓ อย่าง คือ)

-เขามีโชญาติ ๑. ภิกษุรู้อยู่ ๒. แคลงอยู่. ๓. สำคัญผิด

ขอในมิใช่สมัย ต้องนิสัสคคิยปาจิตติย.

-เขาเป็นญาติ ภิกษุสำคัญว่า มิใช่ หรือแคลงอยู่ ขอในมิใช่สมัย ต้องทุกกฏ.

-เขาเป็นญาติ ภิกษุรู้อยู่ ขอได้เสมอ ไม่ต้องอาบัติ.

ลักษณะที่ ๗ ในสมัยเช่นนั้น ขอได้เพียงผ้าห่มผ้าห่มเท่านั้น.

๑. คำว่า **ในสมัยเช่นนั้น** คือ เวลาถูกลักจิวร หรือจิวรชำรุด ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ใช้นุ่งห่มไม่ได้ ฟังขอเขาได้ ตามกำหนดนี้ คือ :-

ถ้าหาย ๓ ผืน ขอได้เพียง ๒ ผืน, ถ้าหาย ๒ ผืน ขอได้เพียง ๑ ผืน, ถ้าหาย ๑ ผืน ห้ามขอ.

๒. ถ้าขอเกินกำหนด ต้องทุกกฏขณะขอ ต้องนิสัสคคิย-ปาจิตติย ในขณะที่ได้ผ้ามา.

สิกขาบทที่ ๘ รู้ว่าเขาจะถวายจีวร เข้าไปพูดให้ถวายจีวรดี-แพง.

ภิกษุรู้อยู่ว่า เขาจะถวายจีวร เข้าไปหาเขาพูดแนะนำให้ถวาย จีวรที่ดีกว่าแพงกว่าที่เขากำหนดไว้เดิม ถ้าเขาจ่ายทรัพย์ตามคำแนะนำ ภิกษุ ต้องทุกกฏ และเมื่อได้ผ้ามา ต้องนิสัสคคิยปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๙ รู้ว่าหลายคนจะถวายจีวร เข้าไปพูดให้รวมกันซื้อจีวร ที่ดีกว่า แพงกว่า.

ภิกษุรู้อยู่ว่า หลายคนจะถวายจีวรคนละผืน พูดแนะนำให้ เขารวมกันซื้อจีวรเพียงผืนเดียว ที่มีราคาแพงกว่า ดีกว่า หรือว่าถูกกว่า แต่ดีกว่า, ต้องทุกกฏ เพราะเขาจ่ายตามคำแนะนำ, และต้องนิสัสคคิย- ปาจิตตีย์ เพราะได้มา.

สิกขาบทที่ ๑๐ ทวงจีวรจากไวยาวัจกร.

ถ้าใครนำทรัพย์ค่าจีวรมาถวาย ภิกษุไม่พึงรับ พึงบอกให้เขา รู้จักไวยาวัจกร ครั้นเขามอบแก่ไวยาวัจกรแล้ว สั่งให้ภิกษุไปหาเขา เขาจะ ให้จีวร เวลาต้องการภิกษุไปหาเขา ทวงว่า เราต้องการจีวร ไม่เกิน ๓ ครั้ง ถ้าไม่ได้ ไปยืมไม่เกิน ๖ ครั้ง ถ้ายังไม่ได้ ต้องบอกแก่เจ้าของเดิม.

อาบัติ-อนาบัติ

๑ง ถ้าพยายามเกินกำหนด ได้มา ต้องนิสัสคคิยปาจิตตีย์.

๒. ถ้าพยายามครบกำหนดแล้วยังไม่ได้ ต้องบอกแก่เจ้าของ เดิม ถ้าไม่บอก ต้องทุกกฏ.

๓. ถ้าพยายามครบกำหนดแล้วยังไม่ได้ ก็เลิกเสีย และได้ไป บอกแก่เจ้าของเดิมแล้ว, ภายหลังไวยาวัจกรจัดมาถวายเอง หรือเจ้าของเดิม

ทวงคืนมา แล้วถวายเอง ภิกษุรับได้ ไม่ต้องอาบัติ.

โกถียวรรคที่ ๒

สิกขาบทที่ ๑ หล่อสันทัตด้วยขณเจียมเจือด้วยใหม่.

สันทัต คือ ผ้ารองนั่งของพระ (ไม่ได้ทอ ใช้หล่อ)

เป็นของหล่อด้วยขณเจียม คือ ขนแกะ หรือขนสัตว์ชนิดหนึ่ง

ในจำพวกกวาง

-สิกขาบทนี้ เป็นอาบัติโดยอาการ ๔ คือ :-

๑. ภิกษุทำเองตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ.

๒. ใช้ผู้อื่นทำตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ.

๓. ตนทำค้าง ใช้ผู้อื่นทำต่อจนสำเร็จ.

๔. ใช้ผู้อื่นทำค้างไว้ ตนทำต่อจนสำเร็จ.

เป็นนิสสัคคิยะทั้งนั้น เรียก จตุกกนิสสัคคิยาปาจิตติย.

-ได้ของที่คนอื่นทำไว้แล้ว ใช้สอย ต้องทุกกฎ.

-ใช้เป็นของอื่น ไม่รองนั่ง ไม่เป็นอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๘ รับ ให้รับ ยินดี ซึ่งทองและเงิน.

เงินทองแท้ และของใช้แทนเงินทอง สำหรับจ่ายซื้อของได้

เรียก รูปียะ ภิกษุรับเองก็ดี ใช้ผู้อื่นรับก็ดี ยินดีเงินทองที่เขา

เก็บไว้เพื่อตนก็ดี ต้องนิสสัคคิยาปาจิตติย ต้องสละแก่สงฆ์. เพราะมีข้อ

ห้ามไว้ว่ายินดีก็ไม่ได้ ฉะนั้น อย่าถือกรรมสิทธิ์ในเงินทองนั้น แต่ถือเอา

กรรมสิทธิ์ในอันจะได้อันจะเป็น กับปิยะ จากเงินทองนั้นได้อยู่.

ปัตตวรรคที่ ๓

สิกขาบทที่ ๑ ทรงอธิเรกบาตรไว้ได้ ๑๐ วัน.

อธิเรกบาตร ภิกษุต้องวิกัปเหมือนอธิเรกจีวร ภายใน ๑๐ วัน
แต่ไม่ได้อนุญาตให้เก็บไว้เกิน ๑๐ วัน ไม่ว่ากรณีใด ๆ.

สิกขาบทที่ ๒ บาตรร้าวไม่ถึง ๑๐ นิ้ว ขอใหม่.

บาตรร้าวแผลยาว ๒ นิ้ว ๕ แผลรวมได้ ๑๐ นิ้ว จึงขอใหม่
ได้ ถ้ายังไม่ถึง ๑๐ นิ้ว ขอได้มา ต้องนิสัคคิยปาจิตตีย์ ต้องสละในสงฆ์
เหมือนกัน.

สิกขาบทที่ ๓ รับประเคนเภสัช ๕ ไร่ฉันได้เพียง ๗ วัน.

เภสัช ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นนิสัคคิยะ ภิกษุต้องสละ
เมื่อได้คินมาห้ามฉัน, ภิกษุอื่นก็ฉันไม่ได้, ทุกรูปจะเอาใช้ในกิจอื่นได้,
เฉพาะภิกษุผู้เป็นเจ้าของเอาท้าวก็ไม่ได้, แต่ภิกษุอื่นเอาใช้ท้าวได้,
ในเมื่อยังไม่เกิน ๗ วัน สละให้แก่อนุสัมบัน ได้คินมา ฉันได้อีก ถ้า
ล่วง ๗ วัน ทุกรูปฉันไม่ได้.

สิกขาบทที่ ๔ แสวงหา ทำนุ่ อธิฐาน ซึ่งผ้าอาบน้ำฝน.

เกี่ยวกับผ้าอาบน้ำฝน มีกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ :-

๑. ตั้งแต่เดือน ๗ แรม ๑ ค่ำ ถึงเดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ

เป็นเขตแสวงหา.

๒. ตั้งแต่เดือน ๘ ขึ้น ๑ ค่ำ ถึงเดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็น

เขตทำนุ่.

๓. ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒

เป็นเขตอธิษฐานผ้า.

สิกขาบทที่ ๕ ชิงจีวรคืน.

ให้จีวรแก่ภิกษุอื่นแล้ว โกรธชิงคืน ต้องนิสัคคิยาจิตตีย์.

ให้จีวรแก่นุสัมบันแล้ว โกรธชิงคืน ต้องทุกกฏ.

ให้ของอื่นแก่อุปสัมบัน หรือ อนุสัมบันแล้ว โกรธชิงคืน
ต้องทุกกฏ.

สิกขาบทที่ ๘ เก็บอัจเจกจีวรไว้ได้ตลอดกาลจีวร.

อัจเจกจีวร แปลว่าจีวรรีบร้อน นิยมเรียกว่า ผ้าจํานำพรรษา
ถวายปลายพรรษา คือ อีก ๑๐ วัน จะออกพรรษา ในระหว่าง ๑๐ วัน
นั้น ภิกษุรับเก็บไว้ได้ โดยไม่ต้องวิกัป พอพ้นจาก ๑๐ วันก็เข้าเขต
กาลจีวร หรือจีวรกาล ๑ เดือน ถ้าได้กรานกฐิน ยึดออกไปอีก ๔ เดือน
ถึงกลางเดือน ๔ ในระหว่างนี้ไม่ต้องวิกัปก็ได้ เช่นเดียวกับอติเรกจีวร
ครั้งเลยจากเขตนี้ไปต้องวิกัป ถ้าไม่วิกัป ต้องนิสัคคิยาจิตตีย์.

กาลจีวร หรือ จีวรกาล = เวลาทำจีวร, คราวถวายจีวร.

อติเรกจีวร - ก่อนออกพรรษากว่า ๑๐ วัน.

ผ้าผืนเดียวกัน อัจเจกจีวร - ก่อนออกพรรษา ๑ ถึง ๑๐ วัน.

กาลจีวร - หลังออกพรรษา ๑ ถึง ๓๐ วัน และถ้าได้

กรานกฐินต่อไปอีกไม่เกิน ๑๒๐ วัน.

สิกขาบทที่ ๘ จำพรรษาในป่าได้ประโยชน์พิเศษ ๖ คิน.

๑. เสนาสนะป่า ห่างไกล ๕๐๐ ช่วงธนู.

๑ ธนู เท่ากับ ๑ วา.

๕๐๐ ธนู เท่ากับ ๒๕ เส้น วัดตามทางปกติไม่ลัด.

๒. เก็บไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งไว้ในบ้านได้ ๖ คิน เพิ่มขึ้น

จากจีวรกาล คือ ถึงแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๒.

สิกขาบทที่ ๑๐ รู้ยู้ น้อมลาก.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน ต้องนิสัคคีย-
ปาจิตตีย์.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อผู้อื่น ต้องปาจิตตีย์.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อสงฆ์หมู่อื่น ต้องทุกกฏ.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายสงฆ์เพื่อเจดีย์ ต้องทุกกฏ.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายเจดีย์มาเพื่อบุคคล ต้องทุกกฏ.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะให้บุคคลมาเพื่อเจดีย์ ต้องทุกกฏ.

รู้ยู้ น้อมลากที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อตนขณะพูด ต้องทุกกฏ

สงสัยขึ้นล่วง ต้องทุกกฏ.

ไม่รู้ ทำทุกอย่างที่กล่าวมาแล้ว ไม่ต้องอาบัติ.

กัณฑ์ที่ ๗ ปาจิตตีย์

มุสาวาทวรรคที่ ๑

สิกขาบทที่ ๑ พุคปลด.

พูดหรือเขียนหนังสือเท็จ ด้วยความตั้งใจ ถ้าไม่มีสิกขาบทอื่นที่
ปรับโทษหนักกว่า ก็ปรับเป็นปาจิตตีย์.

๒. ถ้าวรับคำด้วยจิตบริสุทธิ์ ภายหลังทำให้คลาดเคลื่อน เรียก
ปฐิสสวะ ปรับเป็นทุกกฏ (ปฐิสสวทุกกฏ).

สิกขาบทที่ ๒ คำ.

เรื่องสำหรับคำ เรียก อักโกสวัตถุ มี ๑๐ อย่าง คือ :-

๑. ชาติ ๒. ชื่อ ๓. โศตร ๔. การงาน ๕. ศิลปะ
๖. โรค ๗. รูป ๘. กิเลส ๙. อาบัติ ๑๐. คำสบ

ประมาทอื่น ๆ.

กิริยาคำโดยอาการ ๒ อย่าง คือ :-

๑. แกล้งพูดขยอ คือ ประชด หรือ แดกดัน.
๒. พูดกดให้เลวลง คือคำตรง ๆ.

ปรับโทษ

๑. ภิษุคำภิษุตรง ๆ ต้องปาจิตตีย์.
๒. ภิษุคำภิษุอ้อม ๆ หรือคำอนุสัมบันตรง ๆ หรืออ้อม ๆ

ต้องทุกกฏ.

๓. พุคส์ถ่อเล่นตรง ๆ หรือ อ้อม แก่ผู้ใดก็ตาม **ต้องทูปภาสิต**
(มีเฉพาะในสิกขาบทนี้แห่งเดียว).

สิกขาบทที่ ๓ ส่อเสียด.

การพุดยู่ให้เขาแตกกัน เขาจะแตกหรือไม่แตกก็ตาม **ปรับโทษ**
ดังนี้ :-

๑. พุดยู่ภิกษุต่อภิกษุให้แตกกัน **ต้องปาจิตตีย์.**

๒. พุดยู่ภิกษุ กับ อนุสัมบัน หรืออนุสัมบันทั้ง ๒ ฝ่าย ให้
แตกกัน **ต้องทุกกฏ.**

๓. พุดยู่ซึ่งใครก็ตามด้วยคำเท็จ **ควรปรับปาจิตตีย์** ด้วยมุสาวาท-
สิกขาบท.

อนึ่ง พุดให้แตกกัน อาจถึงสังฆาติเสสได้.

สิกขาบทที่ ๔ สอนธรรมแก่อนุสัมบัน.

๑. อนุสัมบัน ในสิกขาบทนี้ หมายถึงผู้หญิงและผู้ชาย นอก
จากภิกษุ.

๒. ธรรม ในสิกขาบทนี้ หมายถึงพุทธภาษิต สาวกภาษิต
อสีภาษิต และเทวดาภาษิต.

ว่าขึ้นพร้อมกัน จบลงพร้อมกัน **ชื่อว่า ให้กล่าวโดยบท.**

ภิกษุนำขึ้น อนุสัมบันว่ารับพร้อมกันจนจบ **ชื่อว่า ให้กล่าว**
โดยอนุบท.

ในบทเดียวกัน **ว่าขึ้นอักษรร่วมกันบ้าง ไม่รวมบ้าง** **ชื่อว่า ให้**
กล่าวโดยอนุอักขระ.

ในบทเดียวกัน จบลงด้วยพยัญชนะ ร่วมกันบ้าง ไม่รวมบ้าง
ชื่อว่า ให้กล่าวโดยอนุพยัญชนะ.

ปรับเป็นอาบัติมากน้อยตามประโยคที่สอนให้ว่าพร้อมกัน.

สิกขาบทที่ ๕ นอนในที่มุงบังอันเดียวกันกับอนุปลัมบัน.

๑. อนุปลัมบัน ในสิกขาบทนี้ หมายถึงผู้ชายที่ไม่ใช่ภิกษุ.

๒. ห้องสทไสย คือ ห้องอันมีที่มุงที่บังอันเดียวกัน.

๓. ถ้านอนร่วมกับอนุปลัมบัน ๓ คืนแล้ว คืนที่ ๔ พอตะวันตก
แล้ว เขยียดกายลงนอนร่วมกัน แม้ขณะหนึ่ง ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๖ นอนในที่มุงที่บังอันเดียวกันกับผู้หญิง.

๑. มาตุคาม หมายถึงเอาหญิงแม่เกิดในวันนั้น.

๒. พอตะวันตก เขยียดนอนร่วมกัน ต้องอาบัติ.

๓. นอนร่วมกับหญิงมนุษย์ ต้องปาจิตตีย์.

นอนร่วมกับบัณเฑาะก์, สัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย ต้องทุกกฏ.

สิกขาบทที่ ๗ แสดงธรรมแก่ผู้หญิงเกิน ๖ คำ.

มูลเหตุว่า พระอุทายีกระชิบใกล้หูแม่ผัวบ้าง ใกล้หูสะใภ้บ้างแล้วไป
ต่อจากนั้น แม่ผัวกับลูกสะใภ้ทะเลาะกัน ต่างกล่าวหาว่าเป็นชู้กับพระ,
จึงทรงบัญญัติห้ามแสดงธรรม (หมายถึงพูด) แก่หญิง ต่อมาอนุญษต
ให้มีบุรุษอยู่ด้วยแสดงได้. ต่อมาพระฉัพพัคคีย์ให้บุรุษผู้ไม่รู้เคียงสานั่งด้วย
แล้วแสดงเกิน ๖ คำ, จึงทรงบัญญัติห้ามแสดงธรรมแก่หญิงเกิน ๖ คำ
เว้นไว้แต่บุรุษผู้รู้เคียงสาอยู่ด้วย.

มาตุคาม ในสิกขาบทนี้ หมายถึงหญิงผู้รู้เดียงสา.

สิกขาบทที่ ๘ บอ กอ ตติ ริน มุ ส ต ร ร ม ที่ มี จ ริ ง.

บอกแก่อนุสัมบัน ต้องปาจิตติย์.

บอกแก่อนุสัมบัน ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๙ บอ กอา บั ตี ชั ว ห ย า บ ของ ภิก ขุ อื่ น.

อาบัติชั่วหยาบ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส. อาบัติอีก ๕ อย่าง
ไม่ชั่วหยาบ.

๑. ภิกษุบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่นแก่อนุสัมบัน โดยลำพังตน
ต้องปาจิตติย์. แต่ถ้าได้รับสมมติจากสงฆ์ ไม่ต้องอาบัติ.

๒. ภิกษุบอกอาบัติไม่ชั่วหยาบของภิกษุอื่นแก่อนุสัมบัน ต้อง
ทุกก.. แต่ถ้าได้รับสมมติจากสงฆ์ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๑๐ ขุ ด ป ร ฐ ฑี คือ แผ่นดิน.

ปฐพี มี ๒ ชนิด คือ ๑. แท้ ๒. ไม่แท้

๑. ปฐพีแท้ คือ ดินร่วนล่วน เหนียวล่วน หรือ มีกรวดทราย
ปนบ้าง ยังมีไผ่ผา ฝนตกครดเกิน ๔ เดือน เป็นวัตถุแห่งปาจิตติย์.

๒. ปฐพีไม่แท้ คือ ดินแท้ที่ผาแล้ว และหินกรวดทราย ซึ่ง
มีดินปนเล็กน้อย เป็นวัตถุแห่งอนาบัติ.

ภิกษุแสดงความประสงค์ด้วยกับปียโวหาร อย่างใดอย่างหนึ่งให้
ขุด ไม่ต้องอาบัติ. (กับปียโวหาร คือคำพูดที่สมควร เช่นพูดว่า ต้อง
การดิน ทำให้สูงขึ้น หรือพูดว่า ต้องการหลุม ต้องการบ่อ เป็นต้น).

กุตคามวรรคที่ ๒

สิกขาบทที่ ๑ พรากของเขี้ยวสด คือกุตคามและพีชคาม.

กุตคาม หมายถึงเอาพีชพันธุ์ที่เป็นอยู่กับที่มี ๕ อย่าง

๑. เหง้า ๒. ต้น ๓. ช่อ ๔. ยอด ๕. เมล็ด.

พีชคาม คือ กุตคามที่ถูกพรากจากที่แล้ว แต่ยังปลูกลงอก.

๑. ภิกษุพรากกุตคาม ต้องปาจิตติย์.

๒. ภิกษุทำลายพีชคาม ต้องทุกกฏ.

สิกขาบทที่ ๒ ประพฤติอนาจาร.

อนาจาร คือการประพฤติปฏิบัติไม่เหมาะสมของภิกษุ ๕ อย่าง

คือ :-

๑. เล่นอย่างเด็ก เช่น ผิวปาก.

๒. เล่นคะนอง เช่น ปล้ำกัน.

๓. เล่นพนันมีแพ้มีชนะ เช่น หมากรูก.

๔. เล่นขี้ขี้ยา เช่น จุดไฟเล่น.

๕. เล่นอึ่งคะนึ่ง เช่น เทศนาตลกคะนอง.

อนึ่ง การรื้อยอดอกไม่ให้สตรี ก็เป็นอนาจาร การเรียนการสอน
ศิรัจฉานวิชา เช่น ทำเสน่ห์, ทำให้ผู้อื่นวิบัติ, ใช้ฝีมืออิทธิฤทธิ์, บอกหวย,
ทำเงินทองปลอม ก็จัดเป็นอนาจาร คือ ประพฤติไม่ดีไม่งาม.

ภิกษุถูกโจทด้วยอนาจาร ถูกซักถามกลางสงฆ์

๑. ถ้าเอาเรื่องอื่นมาพูดกลบเกลื่อน, สงฆ์สวด **อัญญาทกกรรม.**

๒. นิ่งเสียให้สงฆ์ลำบาก, สงฆ์สวด วิหสกรรม.

เมื่อสงฆ์สวดจบ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้ายังไม่ละ ต้องปาจิตตีย์.

ถ้าสงฆ์ไม่สวด ภิกษุนั้นต้องคพิงทุกกฎ.

ถ้าภิกษุไม่ตั้งใจจะกลบเกลื่อนหรือให้สงฆ์ลำบาก ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ ตีเตียนภิกษาผู้ทำการสงฆ์.

คำว่า ตีเตียน แบ่งเป็น ๒ คือ :-

๑. โทษณา ตั้งใจตีเตียนต่อหน้าผู้อื่น.

๒. บ่นว่า ไม่ตั้งใจจะให้ใครฟัง ตีเตียนตามลำพัง ใคร
ได้ยินก็ช่าง ไม่ได้ยินก็ช่าง.

อาบัติ-อนาบัติ

๑. โทษณา หรือ บ่นว่า ซึ่งภิกษุผู้ได้รับสมมติทำการสงฆ์ถูก
ต้อง ต่อหน้าภิกษุ ต้องปาจิตตีย์ ต่อหน้าอนุปลัมบัน ต้องทุกกฎ.

๒. โทษณา หรือ บ่นว่า ซึ่งภิกษุผู้อื่นสงฆ์มิได้สมมติ แต่ทำการ
สงฆ์โดยถูกต้อง ต้องทุกกฎ แม้ถ้าโทษณาบ่นว่า ผู้ทำการสงฆ์ไม่ถูก
ต้อง โดยมุ่งจะให้ผู้ทำการสงฆ์เสียชื่อ ต้องทุกกฎ.

๓. โทษณา บ่นว่า ผู้ทำการสงฆ์ไม่ถูกต้อง โดยไม่มีเจตนาร้าย
ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๔ เอาของไปใช้ในกลางแจ้งแล้วไม่เก็บ.

๑. เตียง ตั้ง ฟูก เก้าอี้ของสงฆ์ ต้องปาจิตตีย์.

๒. เตียง ตั่ง ฟูก เก้าอี้ ของบุคคลอื่น ต้องทุกกฏ.

เครื่องนอน เครื่องนุ่งอื่น ๆ ของสงฆ์ และของบุคคลอื่น ต้องทุกกฏ.

๓. ทูทุกอย่างของตน ไม่ต้องอาบัติ แต่ไม่ควรทิ้งไว้เกะกะ.

๔. มอบหมายให้ผู้อื่นเก็บ หรือผู้อื่นมาใช้ของนั้นอยู่ หรือมีเหตุ
ฉุกเฉิน ไปที่อื่นได้ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๕. เอาของไปใช้ในกุฎิสงฆ์แล้วไม่เก็บ.

๑. ฟูก เสื่อ ผ้าปูนอน หมอน (ของสงฆ์) ใช้ในกุฎิสงฆ์
ต้องปาจิตตีย์.

๒. ฟูก เสื่อ ผ้าปูนอน หมอน (ของสงฆ์) ใช้ในที่อื่น เช่น
ศาลา ต้องทุกกฏ.

ฟูก เสื่อ ผ้าปูนอน หมอน (ของสงฆ์) ใช้ในกุฎิของผู้อื่น
ต้องทุกกฏ.

๓. ฟูก ๆ ล ๆ ของบุคคลอื่น ใช้ในเสนาสนะทุกประเภท ต้อง
ทุกกฏ.

๔. ทูทุกอย่างของตนเอง ใช้ในเสนาสนะทุกประเภท ไม่ต้องอาบัติ
แต่ไม่ควรทิ้งไว้เกะกะ.

๕. ถ้าหลีกไปด้วยตั้งใจจะกลับมาอีก หรือมีเหตุฉุกเฉิน ไปได้ ไม่
ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๖ รู้ยู่ว่ามีผู้ยู่ก่อน แกล้งนอนเบียด.

๑. นอนเบียด หรือนอนแทรกแซง คือ นอนใกล้เคียงทางเข้าทางออกในกุฎิสงฆ์ ต้องปาจิตติย. ในที่อื่นนอกจากที่ของตน เช่น โคนไม้ ต้องทุกกฎ.

๒. นอนเบียด นอนแทรกแซง ในที่ของตนเอง ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ถ้ามีเหตุจำเป็น นอนเบียด นอนแทรกแซง ในที่ทุกแห่ง ไม่ต้องอาบัติ.

การบัญญัติข้อนี้ เพื่อให้สิทธิแก่ผู้เข้ายู่ก่อน.

สิกขาบทที่ ๗ โกรธเคืองภิกษุอื่น.

นุคคร่า หรือใช้ให้นุคคร่า ไล่ออกจากกุฎิสงฆ์ ต้องปาจิตติย.

ขน หรือใช้ให้ขนบริวารออก ต้องทุกกฎ.

สิกขาบทที่ ๘, สิกขาบทที่ ๙

ดูในวินัยมุข เล่ม ๑ หน้า ๑๓๖, ๑๓๗ พิมพ์ครั้งที่ ๓๓/๒๕๒๖.

สิกขาบทที่ ๑๐ รู้ว่าน้ำมีตัวสัตว์ เอรอดหญ้า หรือดิน.

ตัวสัตว์ ในที่นี้ หมายถึงตัวสัตว์เล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ เช่น ลูกน้ำ.

ภิกษุรู้ยู่ว่า ในน้ำนั้นมีตัวสัตว์ เอรอดหญ้าหรือดิน ต้องปาจิตติย ถ้าไม่รู้ไม่ต้องอาบัติ.

โอวาทวรรคที่ ๓

โอวาทวรรคมีเนื้อความกระจ่างยู่แล้ว.

โภชนวรรคที่ ๔

สิกขาบทที่ ๑ การฉันอาหารในโรงทาน.

อาหาร ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่าง คือ :-

ข้าวสุก ขนมสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ.

กิริยาที่กินของสามัญชน ๒ อย่าง คือ :-

๑. กินข้าว หมายถึงกินเพื่ออิ่มหน้า ประจำวัน มือเช้า มือเย็น หรือเพิ่มมือกลางวันด้วย ต้องการบำรุงชีวิต.

๒. กินของว่าง หมายถึงกินจุก กินจิบ ในระหว่าง เช่น กิน ขนมห้างกับน้ำชา.

ในสิกขาบทนี้ มุ่งกินข้าว อันได้แก่ โภชนะ ๕ ในโรงทานเพื่อ คนทั่วไป เป็นเวลา ๒ วันต่อกัน ต้องปาจิตตีย์.

ถ้าฉัน ๑ วัน แล้วเว้นเสีย ๑ วัน มาฉันใหม่อีกสลับกันไป หรือ เจ้าของนิมนต์ฉันติด ๆ กันทุกวัน ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ การฉันเป็นหมู่.

ภิกษุ ๕ รูปขึ้นไป รับนิมนต์ที่เขาออกชื่อโภชนะ ๕ อย่างใด อย่างหนึ่ง และฉัน แม้รับพร้อมกันในที่เดียวกันแล้ว แยกกันไปฉัน ก็ต้องปาจิตตีย์ทั้ง ๒ ฝ่าย. เว้นไว้แต่สมัย (๑. เป็นไข้ ๒. หน้าจิวรกาล ๓. เวลาทำจิวร ๔. เดินทางไกล ๕. ไปทางเรือ ๖. พระมากบิณฑบาตไม่พอฉัน ๗. สมณนิมนต์).

สิกขาบทที่ ๓ การฉันในที่นิมนต์ที่หลัง.

ปรัมปรโภชนะ คือ รับนิมนต์ในที่แห่งหนึ่งแล้ว ครั้นถึงเวลา

ไปฉันทเสียในที่อื่น ซึ่งเขานิมนต์ที่หลัง ต้องปาจิตตีย์.

เว้นไว้แต่วิกัป คือยกให้ภิกษุอื่น โดยตกลงกับเจ้าภาพ หรือ
คราวเป็นไข ๑ หน้าจีวรกาล ๑ เวลาทำจีวร ๑.

สิกขาบทที่ ๔ การรับขนม ๓ บาตร

ขนม ในที่นี้ หมายถึงของขันหมาก.

ข้าวสัตตฺต หมายถึงเอาของเป็นเสบียงเดินทาง.

แม้ของที่เขากินไว้ขาย ก็สงเคราะห์เข้าได้ เพราะต้องการให้ภิกษุ
รู้จักประมาณในการรับ เพื่อมิให้สกุลสึกหรือเสียการ.

ในหมู่ภิกษุที่อยู่ร่วมกันหลายรูป รูปใดรูปหนึ่ง รับครบ ๓ บาตร
แล้วต้องหยุด และบอกให้ภิกษุอื่นมิให้ไปรับ และต้องแบ่งขนมให้ภิกษุอื่น
ถ้ารับเกิน ๓ บาตร ต้องปาจิตตีย์. รับครบ ๓ บาตรแล้วไม่บอกภิกษุ
อื่น ต้องทุกกฏ. ภิกษุผู้รับบอกแล้ว ยังไปรับขนม แม้เพียงเล็กน้อย
ก็ต้องอาบัติทุกกฏ. ถ้าเกิน ๓ บาตร ก็ต้องปาจิตตีย์อีก.

สิกขาบทที่ ๕ ภิกษุผู้ห้ามอาหาร.

๑. คำว่า **ฉันทค้างอยู่** คือ ฉันทโกชณะ ๕ ยังไม่เสร็จ หรือเสร็จ
แต่ยังไม่ลุกจากที่.

๒. มีผู้นำเอาโกชณะ เข้ามาประเคน ภิกษุห้าม ประกอบ
ด้วยองค์ ๕ คือ :-

- ก. ฉันทค้างอยู่ ข. เขาเอาโกชณะมาถวาย ค. เขาอยู่ในหัตถบาต
- ง. เขาน้อมถวาย จ. ภิกษุห้าม.
๓. ภิกษุผู้นั้นยังไม่เสร็จ หรือฉันทค้าง และห้ามอย่างนี้แล้ว ลุกจากที่

นั่งนั้นแล้ว ในวันนั้นฉันอาหารอีก ต้องปาจิตตีย์ เว้นเป็นของเคน.

ขณะรับ ต้องทุกกฎ.

๔. ของเป็นเคน มี ๒ คือ :-

ก. เคนเหลือจากภิกษุใช้นั้น.

ข. ภิกษุทำให้เป็นเคน คือฉันพอเป็นพิธีแล้วยังไม่ลุก ยก
ส่งให้ภิกษุผู้ห้ามอาหารแล้วในหัตถบาธ บอกว่าพอแล้ว.

สิกขาบทที่ ๖ ภิกษุผู้เอาอาหารไปล่อให้ภิกษุผู้ห้ามอาหารฉัน.

ภิกษุแกล้งเอาโภชนะที่ไม่เป็นเคนไปล่อให้ภิกษุผู้ห้ามข้าวแล้วฉัน
โดยมุ่งจะหาโทษให้, พอเธอฉัน ภิกษุผู้ล่อ ต้องปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๗ ฉันอาหารในเวลาวิกาล.

ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉัน ในเวลาวิกาล ต้องปาจิตตีย์.

๑. คำว่า ของเคี้ยว ได้แก่ ผลไม้ เหง้า เผือก มัน เป็นต้น.

๒. คำว่า ของฉัน ได้แก่ โภชนะ ๕ อย่าง.

สิกขาบทที่ ๘ ฉันอาหารที่รับประเคนไว้ค้างคืน.

ฉันของเคี้ยวของฉันที่รับประเคนไว้ค้างคืน ต้องปาจิตตีย์.

กาลิก ๔

๑. ยาวกาลิก ของฉันได้เข้าถึงเที่ยง คือของเคี้ยว ของฉัน.

๒. ยามกาลิก ของฉันได้เข้าจนถึงก่อนย่ำรุ่ง คือ ผลไม้กั้น
เป็นต้น.

๓. สัตตาหกาลิก ของฉันได้ ๗ วัน คือ เกสัช ๕.

๔. ขาวซีวิก ของฉันได้ตลอดอายุ เช่น เกลือ พริกไทย เป็นต้น.

สิกขาบทที่ ๘ ขอโทษนะอันประณีต.

ขอโทษนะอันประณีตจากคฤหัสถ์เอามาฉันเอง ต้องปาจิตตีย์ เว้น
ภิกษุ ๔ จำพวก คือ :-

๑. ภิกษุอาพาธ.
๒. ภิกษุไม่อาพาธ พลอยฉันภิกษุอาพาธ.
๓. ภิกษุไม่อาพาธ ขอต่อญาติหรือปวารณา เอามาฉันเอง.
๔. ภิกษุไม่อาพาธ ขอต่อคนอื่น เพื่อภิกษุอาพาธ.

สิกขาบทที่ ๑๐ ฉันอาหารที่ยังมิได้รับประเคน.

๑. อาหาร หมายถึงเอากาลิก ๔.
๒. น้ำ หมายถึงเอาน้ำบริสุทธ์ ไม่มีอะไรเจือปน.
๓. ไม่สีฟัน ไม่ไช่ยาสีฟัน.
๔. ยังมิได้รับประเคน คือ อนุปสัมบัน ยังมิได้มอบให้ในมือ
แม้มอบให้ในมือแล้ววางไว้ มีอนุปสัมบันจับต้องอีก (ต้องมอบใหม่).

ลักษณะประเคน ๕ อย่าง.

๑. ของไม่ใหญ่ ไม่หนักเกินไป คนเดียวยกได้ตามสบาย.
๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาสห่างไม่เกิน ๑ ศอก.
๓. เขาน้อมเข้ามาถวาย.
๔. เขาน้อมมาด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย (หรือโยนให้ใน
กรณีที่เข้ามาในหัตถบาสไม่ได้).
๕. ภิกษุรับด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย.

อาบัติ-อนาบัติ

ภิกษุฉันของไม่ได้รับประทาน ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่น้ำและ
ไม้สีฟัน และเว้นเฉพาะคราวอาพาธหนักเข้าขั้นอันตราย เช่น ฐุพิษกัศ
กัปปิยการกไม่มี ถือเอายามหาวิกัศ ๔ อย่าง คือ มุตร คุถ เถ้า ดิน
ฉันเองได้ และไม่ต้องอาบัติ เพราะโทษที่ตัดไม้และขุดดินเพื่อทำยา.

อเจลกวรรคที่ ๕

สิกขาบทที่ ๑ ให้ของเดียวกันแก่นักบวชนอกศาสนา.

นักบวชนอกศาสนาพุทธ ผู้ชาย เรียก ปริพาชก.

ผู้หญิง เรียก ปริพาชิกา.

บางพวกเป็นชีเปลือย เรียก อเจลก.

ให้สิ่งของที่พึงกลืนกิน (เว้นน้ำ) ด้วยมือของตน ต้องปาจิตตีย์.

สั่งให้ให้ วางให้ หรือให้ของอื่น แม้ด้วยมือของตน ไม่ต้อง
อาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ ชวนไปบิณฑบาตแล้วไล่กลับ.

อนาจาร ในที่นี้ คือ การชักจูง การเล่น การนั่งในที่ลับกับหญิง
หรือการประพฤตินาจารอย่างในสิกขาบทที่ ๒ แห่งกุตคามวรรค.

ภิกษุชวนภิกษุอื่นไปบิณฑบาต แล้วไล่เธอกลับ เพราะหวัง
ประพฤตินาจาร ต้องปาจิตตีย์ ถ้าให้กลับเพราะเหตุอื่น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ นั่งแทรกแซงในสกุล.

๑. คำว่า " สกุลกำลังบริโภคอาหาร " หมายถึงหญิงชายกำลัง

รับประทานอาหาร หรือสามิภรรยากำลังอยู่ในห้องนอน.

๒. คำว่า " สำเร็จการนั่งแทรกแซง " คือ เข้าไปนั่งกีดเขาในเวลานั้น.

สิกขาบทที่ ๔ นั่งในห้องกับผู้หญิง.

ภิกษุ นั่ง นอน ในห้อง ที่ลับตา กับหญิงแม่มากคน ไม่มีผู้ชายรู้เพียงสาวอยู่เป็นเพื่อน ต้องปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๕ นั่งในที่แจ้งกับผู้หญิง.

ภิกษุ นั่ง นอน ในที่แจ้ง อันเป็นที่ ลับหู กับหญิงตัวต่อตัว ต้องปาจิตตีย์.

ถ้าหญิงหลายคน คุณอาบัติได้ ไม่ต้องอาบัติ.

ฝ่ายหนึ่งยืน ฝ่ายหนึ่งนั่ง หรือยืนทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ต้องอาบัติ. แต่ถ้าเป็นการชอนเร้นก็ไม่ควร เพราะเป็นที่รังเกียจของเพื่อน จัดเข้าในอาจารวิบัติ คือ เสียมรรยาทของพระ.

แม้เดินไปส่งแขกสตรี ไม่มีบุรุษรู้เพียงสาวไปด้วย ก็ไม่ควรเช่นเดียวกัน.

ถ้าไม่เพ่งการลับ เช่น ผู้ชายที่อยู่เป็นเพื่อนออกไปเสีย ห้ามไม่ทัน, หรือผู้หญิงเข้ามาหาพระ พระไม่ทันรู้ตัว ก็ยังไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๖ รับนิมนต์ฉันแล้ว จะไปอื่นก่อนหรือหลังฉัน ต้องลา.

ห้ามมิให้ภิกษุไปที่อื่นก่อนฉัน เพื่อกันมิให้ไปล่า หรือตามตัวไม่พบ.

ห้ามมิให้ไปที่อื่นหลังฉัน เพื่อมิให้ถือโอกาสเที่ยว เพราะอาจมีผู้

มีฐะต้องการพบในเวลากลับ ฉะนั้น ถ้าจำเป็น ก็ให้บอกลาภิกษุอื่นให้ทราบไว้ก่อน. ถ้าไม่ลาเที่ยวไป ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่สมัย คือจีวรกาล และเวลาทำจีวร.

สิกขาบทที่ ๗ ไม่เป็นไซ้ ขอปัจจัย ๔ ต่อคนปวารณา ตามกำหนด.

ปวารณา ๔ คือ :-

๑. ปวารณากำหนดปัจจัย เช่น ระบุชื่อ จีวรจำนวนกี่ผืน หรือราคาเท่าไร เป็นต้น (ขอได้ไม่เกิน ๔ เดือน).

๒. ปวารณากำหนดกาล เช่น ๓ เดือน ๔ เดือน ๕ เดือน หรือมากน้อยเท่าใด ก็ขอได้ตลอดกาลเท่านั้น.

๓. ปวารณากำหนดทั้งปัจจัยทั้งกาล. (ขอได้ตามนั้น).

๔. ปวารณาไม่กำหนดทั้งปัจจัยทั้งกาล (ขอได้ไม่เกิน ๔ เดือน) ถ้าเขาปวารณาอีก ขอได้ ๔ เดือนอีก, ถ้าขอเกินกำหนด ต้องปาจิตตีย์, ถ้าเขาปวารณาเป็นนิตย์ ขอได้ตลอดไป.

สิกขาบทที่ ๘ ไปดูกระบวนทัพ.

ไปเห็นกองทัพด้วยธุรกิจบางอย่าง ไม่ใช่ไปดูเล่น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๙ อยู่ในกองทัพได้เพียง ๓ วัน.

การนับวันในที่นี้ กำหนดเอาพระอาทิตย์ตก ถ้ามีเหตุจำเป็น ก็อยู่ในกองทัพได้ครั้งละ ๓ วัน แต่ถ้าเข้าไปแล้วออกไม่ได้ เพราะเหตุจำเป็นอื่นอีก ก็อยู่ต่อไปได้ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๑๐ อยู่ในกองทัพ ห้ามดูการรบเป็นต้น.

ในระหว่างที่อยู่ในกองทัพ ห้ามมิให้ไปดูเขารบกัน เขาตรวจที่พักพล เขากำลังจัดกระบวนทัพ กระบวนทัพที่เขาจัดแล้ว.

เมื่อฝ่าฝืน เป็นปาจิตตีย์แต่ละอย่าง ๆ.

สุราปานวรรคที่ ๖

สิกขาบทที่ ๑ ดื่มน้ำเมา.

น้ำเมา คือ สุราและเมรัย ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา ใบกระท่อม ยาเสพติดให้โทษทุกชนิด จัดเข้าในสิกขาบทนี้ด้วย.

๑. ภิกษุจะรู้หรือไม่ก็ตาม เสพสิ่งให้โทษดังกล่าว ต้องปาจิตตีย์.
๒. ถ้าเจือปนในแกง เพื่อขุรสเล็กน้อย ไม่เมา ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ จี.

๑. ภิกษุจีภิกษุด้วยนิ้วมือ มุ่งให้หัวเราะ ต้องปาจิตตีย์.
๒. ภิกษุจีภิกษุด้วยของเนื้อด้วยกาย หรือจ้อนุปลัมบันแม้ด้วยนิ้วมือ ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่มุ่งหัวเราะ มีกิจที่จะต้องถูกต้องกายกัน ไม่เป็นอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ ว่ายน้ำเล่น.

๑. นำลึงพอว่ายน้ำได้ ภิกษุว่ายน้ำเล่น ต้องปาจิตตีย์.
๒. เล่นน้ำในเรือ พายเรือเล่นในน้ำ เอามือวักน้ำเล่น เอาเท้าแกว่งน้ำเล่น เอาไม้ขีดน้ำเล่น เอากระบือองป่าน้ำเล่น ว่ายน้ำในที่ตื้น ไม่พอจะว่ายน้ำได้ เล่นน้ำในภาชนะ ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่มุ่งเล่น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๔ ไม่เอื้อเฟื้อในวินัย.

ไม่เอื้อเฟื้อ คือคือดึง, ได้รับคำแนะนำตักเตือนแล้วไม่เชื่อฟัง, กลับดูถูก ดูหมิ่น.

๑. ไม่เอื้อเพื่อในภิกษุผู้กล่าวสอนวินัย ต้องปาจิตตีย์.
๒. ไม่เอื้อเพื่อในภิกษุผู้กล่าวสอนธรรม ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่เอื้อเพื่อในอนุสัมบันผู้กล่าวสอนทุกอย่าง ต้องทุกกฏ.
๔. ภิกษุกล่าวชี้เหตุที่ประพฤตಿಯังนั้น เช่น ว่าได้รับคำแนะนำมาจากอาจารย์อย่างนั้น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๕ หลอนให้กลัว.

คำว่า หลอน คือ พุดหรือแสดงอาการให้กลัว.

๑. หลอนภิกษุให้กลัวผี โจร สัตว์ร้าย ต้องปาจิตตีย์.
๒. หลอนอนุสัมบัน ให้กลัวทุกอย่าง ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่ตั้งใจหลอน บอกเล่าเรื่องผี เป็นต้น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๖ ตัดไฟเพื่อจะผิง.

ตัดไฟผิงในเรือนไฟ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๗ ในมัชฌิมประเทศ ๑๕ วันอาบน้ำได้หนหนึ่ง.

ทรงบัญญัติเฉพาะประเทศอัครคัตถ์น้ำ.

สิกขาบทที่ ๘ ได้จีวรใหม่มา ต้องทำพินทุก่อนนุ่งห่ม.

ทำพินทุ คือ เอาสีเขียว สีคราม เป็นต้น ทำให้เป็นจุด เป็นวงกลม ใหญ่เท่าตานกยูง เล็กเท่าหลังตัวเรือด พร้อมกับเปล่งวาจาว่า " อิมิ พินทุกุปปี กโรมิ " แปลว่า " เราทำหมายจุดนี้ " ถ้าไม่ทำก่อนนุ่งห่ม ต้องปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๙ วิกัปปจีวรแล้ว ต้องให้ถอนจึงใช้ได้.

คำว่าวิกัปปจีวรต่อหน้าผู้รับว่า " อิมิ จีวรึ ตฺยฺหิ วิกปฺเปมิ "

คำถอนวิกัปปผู้แก่กว่าวา " อิมิ จีวร มยุหิ สนตกั ปริภุชช
วา วิสชเชหิ วา ยถาปจฺจยิ วา
กโรหิ "

คำถอนวิกัปปผู้อ่อนกว่าวา " อิมิ จีวร มยุหิ สนตกั ปริภุชช
วา วิสชเชต วา ยถาปจฺจยิ วา
กโรต "

หมายเหตุ :- ถ้าหลายผืน ว่า อิมานิ จีวรานิ แทน อิมิ จีวร.
ว่า สนตกานิ แทน สนตกั.

ถ้ายังไม่ถอน นุ่งห่ม ต้องปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๑๐ ช้อนบริขารด้วยจิตจะล้อเล่น.

ช้อนบาตร จีวร ผ้าปูนั่ง กลองเข็ม ประคคเวย ของภิกษุ
ต้องปาจิตตีย์.

ช้อนบริขารอื่นของภิกษุ หรือช้อนบริขารทุกอย่างของอนุสัมบัน
ต้องทุกกฏ.

ถ้าไม่คิดจะล้อเล่น เก็บช้อนไว้ให้ปลอดภัย ไม่ต้องอาบัติ.

ถ้ามีเฉยจิต จิตคิดจะลัก ต้องอาบัติตามราคาสั่งของ.

สัปปาณวรรคที่ ๗

สิกขาบทที่ ๑ แกล้งฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน.

แกล้งฆ่าสัตว์ดิรัจฉานทุกชนิด ตั้งแต่ต้นอยู่ในไข่ ในท้องแม่.
ต้องปาจิตตีย์. ถ้าไม่แกล้ง ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๒ รู้อยู่ บริโภคน้ำมีตัวสัตว์.

คำว่า บริโภค คือ ดื่ม อาบ หรือใช้ทั่วไป. รู้อยู่ บริโภค
ต้องปาจิตตีย์. ถ้าไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ รื้อฟื้นอธิกรณ์.

อธิกรณ์ ได้แก่ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วต้องทำมี ๔ คือ :-

๑. วิวาทาธิกรณ์.
๒. อนุวาทาธิกรณ์.
๓. อาปัตตาธิกรณ์.
๔. กิจจาธิกรณ์.

ภิกษุ รู้ยู่่ว่า สงฆ์หรือบุคคลทำถูกต้องแล้ว รื้อฟื้นทำใหม่ ต้องปาจิตตีย์. ถ้าไม่รู้ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๔ รู้ยู่ แล้งปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่น.

อาบัติชั่วหยาบ คือ ปาราชิก และ สังฆาทิเสส.

คำว่า " ภิกษุ " หมายถึงตลอดถึงผู้ขาดจากภิกษุแล้ว แต่ยังบัญญัติว่าเป็นภิกษุ.

คำว่า " ปกปิด " คือ เมื่อได้รู้ว่า ภิกษุรูปใดต้องอาบัติหยาบแล้ว ไม่บอกให้สงฆ์ทราบ เพื่อจะได้จัดการตามวินัย. ผู้ปกปิดต้องอาบัติปาจิตตีย์.

ถ้าไม่ตั้งใจปกปิด แต่มีเหตุขัดข้อง ก็ไม่ได้บอก หรือเห็นว่า ถ้าบอกไปผลร้ายกว่านี้เสีย จึงไม่บอก ไม่จัดว่าปิด ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๕ รู้ยู่ ทำการอุปสมบทคนมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปี.

อุปสมบททุกบุตร ผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ถ้ารู้ยู่

๑. อุปัชฌายะ ต้องปาจิตตีย์.
๒. พระคู่สวด และพระนั่งหัตถบาธ ต้องทุกกฏ.
๓. ผู้ขออุปสมบท ไม่เป็นภิกษุ.
๔. แต่ถ้าไม่รู้ ทุกรูป ไม่ต้องอาบัติ.

และผู้ขออุปสมบทนั้นก็ไม่ใช่ภิกษุ คือ เป็นสามเณรตามเดิม.

สิกขาบทที่ ๖ รู้อยู่ เดินทางกับพ่อค้าผู้ช่อนภาษี.

๑. รู้อยู่ ชักชวนเดินทางร่วมกันกับผู้ค้าขาย ช่อนของหนีภาษี หรือชวนกันเดินทางกับพวกโจร ต้องปาจิตตีย์.

๒. ถ้าไม่รู้ หรือรู้แต่ไม่ชักชวน ต่างคนต่างเดิน ไม่ต้องอาบัติ.

คำว่า " ระเบียบ้านหนึ่ง " ในที่อยู่คับคั่ง กำหนดเขตบ้านเจ้าของหนึ่ง ๆ, ถ้าในป่า กำหนดกิ่งโยชน์.

สิกขาบทที่ ๗ เดินทางกับผู้หญิง.

ชักชวนหญิงผู้รู้เดียงสา เดินทางร่วมกัน ต้องปาจิตตีย์.

ถ้าไม่ชวน ต่างคนต่างเดิน ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๘ กล่าวคัดค้านธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า.

ภิกษุवादคีคัดค้านพระธรรมวินัยว่า ไม่ถูก, ภิกษุอื่นตักเตือนห้ามปราม ไม่เชื่อฟัง สงฆ์สวดประกาศห้าม จบ ต้องปาจิตตีย์ และได้ชื่อว่า อุกขิตตโก แปลว่า ผู้ถูกสงฆ์ยกโยน หรือถูกสงฆ์ชดออกจากหมู่.

สิกขาบทที่ ๙ รู้อยู่ คบกับภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกออก.

๑. ร่วมกิน ได้แก่ ก. อามิสสมโภค คบหาด้วยอามิส.

ข. ทัมมสมโภค คบหาด้วยการเรียนธรรม
สอนธรรม.

๒. ร่วมอยู่ คือ ร่วมทำสังฆกรรมต่าง ๆ.

๓. ร่วมนอน คือ เหยียดกายนอนในที่มุ่งเดียวกัน.

- คบด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องปาจิตตีย์.

- แต่ถ้าผู้ที่สงฆ์ยกออกนั้น กลับประพฤตินี้ สงฆ์สวดประกาศ
ระงับโทษให้เข้าสมาคมอีก, ภิกษุผู้คบ ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๑๐ รู้อยู่ เกลี่ยกล่อมสามเณรที่สงฆ์ให้ฉิบหาย.

สามเณรคัดค้านพระธรรมวินัย สงฆ์ให้สึก แต่ยังไม่ทันสึก ภิกษุ
ใด รู้อยู่ เอามาเลี้ยงไว้ ร่วมกินร่วมนอน ต้องปาจิตตีย์.

สหธรรมิกวรรคที่ ๘

สิกขาบทที่ ๑ ประพฤติอนาจาร เขาทักเตือน ยังพุดผิดเพี้ยน.

ภิกษุประพฤติอนาจาร ถ้าผู้อื่นตักเตือน ยังพุดผิดเพี้ยน มีโทษเพิ่ม
ขึ้น ดังนี้ :-

๑. อุปสัมบันกล่าวตักเตือน เรื่องวินัย ต้องปาจิตตีย์.

๒. อุปสัมบันกล่าวเตือน เรื่องธรรม ต้องทุกกฏ.

๓. อนุุปสัมบันกล่าวเตือน เรื่องวินัยหรือเรื่องธรรม ต้องทุกก.

สิกขาบทที่ ๒ เมื่อเขาทองปาติโมกข์.

แก่งพุดให้เขาคลายอุตสาหะ ต้องปาจิตตีย์.

ถ้าไม่ปรารถนาจะพุดให้คลายอุตสาหะ หรือไม่ปรารถนาจะก่น คือ
ติเตียนสิกขาบท แต่พุดตามเหตุที่ปรารถถึง ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๓ ต้องอาบัติแล้ว แก่งไขสือ.

ภิกษุประพฤติอนาจาร คือ ล่วงสิกขาบทต่าง ๆ แล้ว รู้ว่าต้อง
อาบัติแล้ว แก่งไขสือ คือรู้แล้วแก่งทำเป็นไม่รู้ ถ้าสงฆ์สวดประกาศ

" โมหารูปนกรรม " คือทำการเพิ่มโทษ เพราะแกล้งทำไม่รู้ ต้องปาจิตตีย์. (คำว่า อนาคต ในสิกขาบทนี้นำมาจากต้นบัญญัติ).

สิกขาบทที่ ๔ ให้ประหาร.

คำว่า " ให้ประหาร " คือทำร้ายด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย หรือโยนไป ขว้างไป ชักไป ยิงไป ทำเอง หรือใช้ให้ทำ. อาบัติ-อนาบัติ ดังนี้ :-

๑. โกรธให้ประหารแก่ภิกษุ ต้องปาจิตตีย์.
๒. โกรธให้ประหารแก่นุสสัมบัน ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่โกรธให้ประหารแก่ใครก็ตาม เพื่อป้องกันตัว ไม่ต้องอาบัติ.
๔. ไม่โกรธให้ประหาร เจตนาให้เขาตาย ปรับโทษตามตติย-ปาราชิกสิกขาบท.
๕. ถ้าจับต้องศัสตราวุธ ต้องทุกกฏ.

สิกขาบทที่ ๕ เจ้ามืดจูงให้ประหาร.

ภิกษุโกรธ เจ้ามืดทำท่าทุบตี ต่อย ชื่อว่า เจ้ามืดจูงให้ประหาร

๑. ทำแก่ภิกษุ ต้องปาจิตตีย์.
๒. ทำแก่นุสสัมบัน ต้องทุกกฏ.
๓. ไม่โกรธทำเพื่อป้องกันตัวหรือทำเล่น ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๖ โจอท (ฟ้อง) ซึ่งภิกษุอื่น.

โจทด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล ต้องปาจิตตีย์ ตามสิกขาบทนี้.

โจทด้วยอาบัติอย่างอื่น ซึ่งต่ำกว่าสังฆาทิเสส และไม่มีมูล ต้องปาจิตตีย์ ตามมูสาวาทสิกขาบท.

สิกขาบทที่ ๗ แกล้งก่อความรำคาญ.

แกล้งก่อความรำคาญ คือพูดปรารภพระบัญญัติให้เขาร้อนใจ เกี่ยวกับเรื่องวินัยบางอย่าง ต้องปาจิตตีย์ (ถ้าเกี่ยวกับธรรมะ ต้องทุกกฐ).

ถ้าไม่แกล้งให้เขาร้อนใจรำคาญ พูดแนะนำตามเหตุอันสมควร ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๘ แอบฟังความ.

ภิกษุแอบฟังความที่ภิกษุวิวาทกัน

๑. เพื่อเก็บมาเป็นเครื่องโต้เถียง ต้องปาจิตตีย์.
๒. เพื่อหาโทษใส่กัน ต้องปาจิตตีย์.
๓. เพื่อเป็นเครื่องมือยุยงให้เขาแตกกัน ต้องปาจิตตีย์.

ไม่ตั้งใจแอบฟัง เดินผ่านไปได้ยินเสียงภิกษุวิวาทกันเข้า หรือแอบฟังความอันไม่มีโทษ หรือแอบฟังภิกษุประพาศอัชฌาจาร เช่น นั่งพูดกับหญิงตัวต่อตัว เพื่อจับผิดโดยเห็นแก่พระศาสนา ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๙ ให้อันทะแล้ว กลับติเตียน.

" สังฆกรรมที่เป็นธรรม " คือ สงฆ์ทำถูกตามระเบียบพุทธบัญญัติทุกประการ.

๑. ติเตียนสงฆ์ ผู้ทำกรรมที่เป็นธรรม ต้องปาจิตตีย์.
๒. ติเตียนสงฆ์ ผู้ทำกรรมที่ไม่เป็นธรรม ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๑๐ เมื่อสงฆ์กำลังประชุม หลีกไป.

๑. สงฆ์กำลังทำกิจค้างอยู่ หลีกไปไม่ให้อันทะก่อน โดยมุ่งให้เสียกรรม พอละหัดถบาต ต้องปาจิตตีย์.

๒. เห็นสงฆ์ทำกรรมไม่เป็นธรรม เกรงจะเกิดวิวาท หลีกไปเสีย หรือปวดอุจจาระ ปัสสาวะ, หรือเสมหะเต็มในปาก หลีกไปด้วยคิดจะ กลับเข้ามาอีก โดยไม่ให้ฉันทะ ไม่ต้องอาบัติ.

๓. ไม่สายนั่งต่อไปอีกไม่ได้ หรือมีธุระสำคัญ ให้ฉันทะแล้วไป ไม่ต้องอาบัติ.

สิกขาบทที่ ๑๑ พร้อมกับสงฆ์ ให้จิวรแก่ภิกษุ แล้วติเตียน.

๑. ภิกษุพร้อมกับสงฆ์ ให้จิวรแก่ภิกษุผู้ได้รับสมมติให้ทำการสงฆ์ แล้ว ติเตียนภิกษุอื่น ต้องปาจิตตีย์.

๒. ภิกษุพร้อมกับสงฆ์ ให้จิวรแก่ภิกษุผู้มิได้รับสมมติสงฆ์ให้ทำการ สงฆ์ หรือให้จิวรแก่สามเณร หรือให้ของอื่น ๆ แก่ภิกษุหรือสามเณรก็ตาม แล้วติเตียน ต้องทุกกฏ.

สิกขาบทที่ ๑๒ รู้ยู่ น้อมลาภ.

ดูสิกขาบทที่ ๑๐ แห่งปิตตวรรค.

รัตนวรรคที่ ๕

สิกขาบทที่ ๑ ไม่ได้รับอนุญาตก่อน เข้าในห้องพระเจ้าแผ่นดิน.

พระเจ้าแผ่นดินผู้ได้รับมูรธาภิเษก อยู่ในห้องที่บรรทมที่ใดที่หนึ่ง โดยที่สอดแม้วงด้วยม่านกับพระมเหสี ภิกษุเข้าไปโดยมิได้รับอนุญาต ต้อง ปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๒ เก็บของตก.

เครื่องบริโภคของภิกษุหัตถ์ หมายถึงรัตนะ คือ ทอง เงิน เพชร พลอย แท้ก็ตาม ไม่แท้ก็ตาม ตลอดถึงเครื่องใช้สอยทั่วไป.

๑. ตกในที่อื่น ภิกษุถือเอาเป็นของเก็บได้เอง หรือให้ผู้อื่นเก็บเอา ต้องปาจิตตีย์. ถ้าเป็นของนิสสัคคีย์ ถือเอา ต้องอาบัติ นิสสัคคียปาจิตตีย์.

๒. ตกในวัดหรือที่อาศัย ต้องเก็บไว้ให้เจ้าของ ถ้าไม่เก็บ ต้องทุกกฏ.

๓. ตกในวัด ถือเอาด้วยเถยจิต ต้องอาบัติตามราคาของ.

สิกขาบทที่ ๓ เข้าบ้านในเวลาวิกาล ต้องบอกลา.

เวลาวิกาลนับแต่เที่ยงวันไปจนถึงอรุณขึ้นวันใหม่.

ภิกษุเข้าบ้านในเวลาวิกาล โดยไม่บอกลา ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่

๑. มีกิจด่วน เช่น ไฟไหม้ ภูเขาถล่ม.
๒. ไม่มีภิกษุอื่นในวัด ลาใครไม่ได้.
๓. ไปสู่วัดอื่น เดินผ่านบ้านไม่แวะบ้าน.

สิกขาบทที่ ๔ ทำกล่องเข็ม.

ภิกษุใช้ช่างทำกล่องเข็มด้วยกระดูก งา เขา ต้องปาจิตตีย์.

ผู้อื่นทำถวาย ภิกษุใช้ของนั้น ต้องทุกกฏ.

ต้องต่อยกกล่องเข็มนั้นเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตัก เรียกภทนกปาจิตตีย์ ให้ทำของอื่น ไม่ต้องอาบัติ, แต่ถ้าให้ทำในสมัยที่เขานิยมทำกันมาก ต้องทุกกฏ.

ลักษณะที่ ๕ ทำเตียงหรือตั้ง.

ทำเอง หรือให้ทำ เตียง หรือ ตั้ง มีเท่าเกิน ๘ นิ้วพระสุคต ต้องปาจิตตีย์.

(วัดจากพื้นขึ้นถึงแม่แครง ๘ นิ้วพระสุคต, เท่ากับ ๑๐ นิ้ว ๓ กระเบียด ช่างไม้) ต้องตัดเสียดก่อน จึงแสดงอาบัติตก เรียก **เจตนกปาจิตตีย์** ได้ของที่เขาทำเกินประมาณมาใช้ ต้องทุกก.

ลักษณะที่ ๖ ทำเตียงหรือตั้งหุ้มนุ่น (ยัดนุ่น).

เตียงหรือตั้งยัดนุ่น คือ ปุย ที่เกิดจากต้นไม้ จากเถาวัลย์ ดอกเลา ฝ้าย ใหรือก่อน จึงแสดงอาบัติตก.

ลักษณะที่ ๗ ทำผ้าปูนั่ง.

ผ้าปูนั่ง มีขนาดยาว ๒ คืบ กว้างคืบครึ่ง และชายอีก ๑ คืบ โดยคืบพระสุคต ทำเกินขนาด ต้องปาจิตตีย์.

ลักษณะที่ ๘ ทำผ้าหุ้มปิดแผล.-ผ้าปิดฝี.

ผ้าปิดแผล เช่น ฝี แผลพุพอง มีขนาดยาว ๔ คืบ กว้าง ๒ คืบ โดยคืบพระสุคต ทำเกินขนาด ต้องปาจิตตีย์.

ลักษณะที่ ๙ ทำผ้าอาบน้ำฝน.

ผ้าอาบน้ำฝน มีขนาดยาว ๖ คืบ กว้าง ๒ คืบครึ่ง โดยคืบพระสุคต ทำเกินขนาด ต้องปาจิตตีย์.

สิกขาบทที่ ๑๐ ทำจีวร.

ทำจีวร ตั้งแต่ยาว ๕ คืบ กว้าง ๖ คืบ ขึ้นไป โดยคืบพระสุกต
ต้องปาจิตตีย์.

ทุกอย่างตามสิกขาบทที่ ๗, ๘, ๙, ๑๐ ที่ทำเกินประมาณ ต้องตัด
ให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก คือ พันโทษ.

สรุปปาจิตตีย์

ข้อห้ามในกัณฑ์นี้ จัดเป็นหมวดตามความเสียหายมากหรือน้อย
ดังนี้ :-

๑. ข้อที่ทำให้เป็นคนเลว เช่น กล่าวมุสา กล่าวส่อเสียด.
๒. ข้อแสดงความครุร้าย เช่น ด่า, ให้ประหาร, ฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน.
๓. ข้อแสดงอันทำให้เสียหาย เช่น นอนร่วมเขตหลังคาเดียวกับ
หญิง, นั่งในที่ลับกับหญิง, เดินทางกับผู้ช่อนภานี.
๔. ข้อสื่อความชุกชน เช่น วายน้ำเล่น, หลอนให้กลัว.
๕. ข้อสื่อทำให้เสียกิริยา เช่น น้อมลาก, ไม่เอื้อเฟื้อในพระวินัย.
๖. ข้อสื่อให้เห็นความสะเพร่า เช่น เอาของสงฆ์ไปใช้แล้วไม่เก็บ,
บริโภคน้ำที่มีตัวสัตว์.
๗. ข้อที่ล่วงแล้วทำให้เสียธรรมเนียม เช่น นอนร่วมกับอนุปสัมบัน,
ขุดดิน, พรากกุตคาม, ฉันอาหารในเวลาวิกาล.

กัณฑ์ที่ ๘ ปาฏิเทสนียะ-เสขียวัตถ

ปาฏิเทสนียะ ๔

สิกขาบทที่ ๑, ๒ ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะภิกษุณีไม่มีแล้ว.

สิกขาบทที่ ๓

" พระเสขะ " มี ๗ พวก คือ พระผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรค เป็นต้น จนถึงพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตมรรค.

" ตระกูล " คือ บุคคล ผู้มีศรัทธาแรงกล้า แม้มิใช่พระเสขะ แต่สงฆ์สมมติให้เป็นพระเสขะ เพื่อห้ามมิให้ภิกษุรับบิณฑบาตในตระกูลนั้น เว้นไว้แต่เจานิมนต์.

สิกขาบทที่ ๔

ในป่าเปลี่ยวมีพวกโจรอาศัย ภิกษุอยู่ในที่เช่นนั้น เมื่อชาวบ้านไปทำบุญถูกโจรปล้น จึงทรงห้ามมิให้ภิกษุรับของเคี้ยว ของฉัน ที่เขามิได้บอกให้รู้ไว้ก่อน เพื่อป้องกันชาวบ้านถูกทำร้าย.

เสขียวัตถ ๗๕

วัตรที่ภิกษุจะต้องศึกษาและต้องปฏิบัติ เรียก เสขียวัตถ มี ๗๕ ข้อ จัดเป็น ๔ หมวด คือ :-

๑. สารูป ว่าด้วยธรรมเนียมควรปฏิบัติเวลาอยู่ในวัดและเวลาเข้าบ้าน ๒๖ ข้อ.

๒. โภชนปฏิสังขต ว่าด้วยธรรมเนียมรับและฉันภัณฑาต ๓๐ ข้อ.

๓. รัมมเทศนาปฏิสังขต ว่าด้วยธรรมเนียมไม่แสดงธรรมแก่คน
ไม่เคารพ ๑๖ ข้อ.

๔. ปกิณณะ ว่าด้วยธรรมเนียมการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และ
ถ่มเขฬะ ๓ ข้อ.

สิกขาบทเหล่านี้ไม่ได้ปรับอาบัติไว้โดยตรง ถ้าไม่เอื้อเพื่อ ปฏิบัติ
ผิดธรรมเนียมไป ต้องอาบัติทุกกฏ เหมือนกันทุกข้อ.

สารูปหมวดที่ ๑ มี ๒๖

๑-๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักนุ่ง-ห่มให้เป็นปริ-
ปริมณฑล.

คำว่า ปริมณฑล นั้น คือกลมกล่อมเรียบร้อย.

นุ่ง เป็นปริมณฑล คือ เบื้องบนปิดสะคือ พับชายพกไว้ใน
เบื้องล่างปิดเข้า.

ห่ม เป็นปริมณฑล คือ ในวัดห่มเฉียงบ่า เปิดบ่าขวา
ในบ้านคลุม ๒ บ่า, ข้างล่างปกเข้า.

ทั้งนุ่ง-ห่ม ต้องให้ถูกตามแบบที่พระนิคม ไม่ใช่แบบคฤหัสถ์นิยม
ผู้บวชใหม่ยังทำไม่ชำนาญ ท่านไม่ปรับอาบัติ แต่ผู้บวชนานพอสมควร
แล้วยังรุ่มร่าม ต้องทุกกฏ.

๓-๔. เราจักปิดกายด้วยดีไป-นั่งในบ้าน.

ในขณะที่เดินไปหรือนั่งในบ้านหรือในถนนหนทาง ต้อง
ระวังฝ้านุ่ง ฝ้าห่มที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว อย่าให้หลุด
ลุ่ยเลื่อนขึ้น-ลง.

๕-๖. เราจักระวังมือทำด้วยดีไป-นั่งในบ้าน.

คอยระวัง ไม่กระดิกมือหรือเท้าเล่นเป็นต้น.

๗-๘. เราจักมีตาทอดลงไป-นั่งในบ้าน.

ให้ทอดสายตาลงต่ำเป็นปกติ จะมองดูสูงในคราวจำเป็น
ก็ได้.

๙-๑๐. เราจักไม่เวิกผ้าไป-นั่งในบ้าน.

ไม่ถกจีวรขึ้นพาดบ่าจนเห็นสีข้าง ไม่ถกสบงขึ้นเลยเข้า.

๑๑-๑๒. เราจักไม่หวัเราะไป-นั่งในบ้าน.

ไม่สรวลเสเฮฮา หรือไม่หวัเราะคิกคัก, เพียงยิ้มแย้มได้อยู่.

๑๓-๑๔. เราจักไม่พูดเสียงดังไป-นั่งในบ้าน.

ไม่พูดดังเกินไป แต่มีไช้กระซิบ พูดพอกคนที่นั่งห่าง ๖
ศอกฟังถนัด แต่ในที่มีคนมากต้องการพูดให้ได้ยินทั่วกัน
ก็พูดให้ดังขึ้น มีไช้ตะโกนไช้ได้.

๑๕-๑๖. เราจักไม่โคลงกายไป-นั่งในบ้าน.

ไม่โยกกาย เพราะทำกัมมิ คือทำทำให้สวยงาม หรือเพราะ
อ่อนแอ ให้เดินหรือนั่งตัวตรง.

๑๗-๑๘. เราจักไม่ไกวแขนไป-นั่งในบ้าน.

ไม่แกว่งไกวแขน เพื่อทำกัมมิ หรือเพื่อแสดงลีลา คือ
นวนายก, ให้ห้อยแขนไว้ตามปกติ, เมื่อจำเป็นต้องกางแขน
เพื่อให้มีกำลังทานตัว ไม่มีโทษ.

๑๙-๒๐. เราจักไม่สั่นศีรษะไป-นั่งในบ้าน.

ไม่เดินหรือไม่นั่งคอบพับ ให้ตั้งศีรษะตรง แม้ส่ายหน้า

พยักหน้าในเวลาพูดก็เป็นอาการสันติริยะ ควรเว้น.

๒๑-๒๒. เราจักไม่เอามือค้ำกายไป-นั่งในบ้าน.

ไม่เอามือค้ำบั้นเอว ไม่นั่งเท้าแขนบนพื้น ไม่เท้าศอกบนโต๊ะ.

๒๓-๒๔. เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะไป-นั่งในบ้าน.

ไม่เอาผ้าคลุมหรือโพกศีรษะ ซึ่งเป็นอวัยวะที่ควรเปิด.

๒๕. เราจักไม่เดินกระโห่ยงเท้าไปในบ้าน.

กระโห่ยง คือ เหยียบพื้นไม่เต็มเท้า.

๒๖. เราจักไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน.

ไม่เอามือกอดเข้าหรือไม่เอาผ้ารัดเข้าในเวลานั่งของ หรือนั่งขัดสมาธิ หรือนั่งห้อยเท้า.

ตั้งแต่ข้อ ๑ ถึง ๒ ต้องปฏิบัติทั้งในวัด ทั้งในบ้าน.

ตั้งแต่ข้อ ๓ ถึง ๒๖ ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดในบ้าน แต่ถ้าบ้านเขาจัดห้องให้เป็นที่พระพักแรมคืนแรมวัน ก็ปฏิบัติในห้องนั้นเหมือนในวัดได้.

โภชนปฏิบัติสังยุตหมวดที่ ๒ มี ๓๐

๑. รับบิณฑบาต โดยเคารพ คือ เอื้อเฟื้อในบุคคลผู้ให้และในของที่เขาให้ ไม่ดูหมิ่น.

๒. เมื่อรับบิณฑบาต ห้ามมิให้ดูหน้าทายก หรือเหม่อไปทางอื่น.

๓. เมื่อรับบิณฑบาต ห้ามเลือกรับแต่รายที่มีกับข้าว. อย่าผ่านรายที่ใส่ข้าวเปล่า.
๔. รับบิณฑบาตพอเสมอขอบปากบาตร คือไม่รับจนล้นบาตรเต็มแล้วถ่ายรับอีกจนกว่าจะทั่วตามศรัทธาของทายกได้.
๕. ฉันบิณฑบาตโดยเอื้อเฟื้อ คือ ไม่รังเกียจในของที่ไม่ดี ไม่ฉันพลาดทำอื่นพลาด.
๖. เมื่อฉันบิณฑบาตจักแลดูแต่ในบาตร คือ ไม่ฉันพลาดแลดูอื่นพลาด ถ้ามีเหตุระงับเป็นก็ดูได้.
๗. ไม่ขูดข้าวสุกให้แห้ง คือ ไม่หยิบในที่เดียวจนแห้งลึกลงไป.
๘. ฉันแกงพอสมควรแก่ข้าวสุก คือ ไม่ฉันแกงมากเกินไป ไม่ฉันตะกลาม ถ้าเขาเลี้ยงแต่ของอื่น ไม่มีข้าวสุก หรือมีน้อย ก็ฉันแกงมากได้.
๙. ไม่ขยूमข้าวสุกแต่ยอดลงไป คือ เมื่อมีข้าวพูนเป็นยอด ต้องเกลี่ยให้เสมอแล้วจึงฉัน.
๑๐. ไม่กลบแกงหรือกับข้าวด้วยข้าวสุกเพราะอยากจะได้มาก คือ เมื่อนั้นในที่ทายกเลี้ยงพระ เขาคอยเติมของฉันถวาย ห้ามมิให้เอาข้าวกลบแกง.
๑๑. ไม่อาพาธห้ามขอข้าว-แกง มาฉัน แต่ถ้าเขาเป็นญาติคนปวารณาขอได้ หรือมิใช่ญาติ-ปวารณา ขอมมาให้พระผู้อาพาธได้.

๑๒. ไม่แลดูบาตรของภิกษุสามเณรด้วยคิดจะตำหนิว่ามูมมาม
แต่ถ้าแลดูด้วยคิดจะให้ของฉันที่เขายังไม่มี ไม่ห้าม.
๑๓. ไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่ขนาดคับปากเคี้ยวไม่สะดวก แม้ของ
อื่นนอกจากข้าว ถ้าทำเป็นคำใหญ่ดูเป็นเสยกิริยา ก็ไม่ควรทำ.
๑๔. ต้องทำคำข้าวให้กลมกล่อม เช่น ข้าวเหนียวหรือข้าวเจ้าที่
หุงเปียก แม้ของเคี้ยวของฉันทุกอย่าง ควรทำให้เป็นคำ ๆ
เรียบร้อย เช่น ขนมีเงินต้องตัดให้เป็นคำ.
๑๕. ไม่อ้าปากรอรับคำข้าว คือ ไม่อ้าปากเคี้ยวอาหาร อ้า
เฉพาะรับเท่านั้น.
๑๖. ไม่เอามือสอดเข้าปากเวลาฉัน เพราะดูสกปรก (ถ้า
ก้างติดเหงือก ติดคอ ต้องคายอาหาร บ้วนปากเสียก่อน
จึงสอดมือล้วงออก).
๑๗. ไม่พูดขณะที่คำข้าวอยู่ในปาก ต้องกลืนหรือคายแล้วจึงพูด.
๑๘. ไม่ฉันเคาะคำข้าว คือ ไม่โยนคำข้าวอ้าปากรับ เพราะเป็น
กิริยาชุกชน.
๑๙. ไม่ฉันกัดคำข้าว ของอื่นท่านไม่ห้าม, แต่ถ้าดูมูมมามา
เกลียด ก็ไม่ควรกัด.
๒๐. ไม่ฉันทำกระพุงแก้มให้ตู่ย ต้องฉันคำเล็ก ๆ จึงจะไม่ตู่ย.
๒๑. ไม่ฉันสลัดมือ ถ้าเปราะเปื้อนก็เช็ดหรือล้างให้สะอาด.
๒๒. ไม่ฉันทำเมล็ดข้าวอันเหลือจากที่เข้าปากให้ตกลงในบาตร-
จาน หรือในที่นั้น ๆ.

๒๓. ไม่นับแลบลิ้น เพราะเป็นกิริยาที่น่าเกลียด.
๒๔. ไม่นับดั่งจับ ๆ ในขณะที่เกี่ยวของแข็ง.
๒๕. ไม่นับดั่งชูต ๆ ในขณะที่ชดของเหลว.
๒๖. ไม่นับเลียมือ คือ แลบลิ้นเลียอาหารที่ติดมือหรือเอามือเล็ม
เศษอาหารที่ติดมือ ติดช้อนส้อม แล้วส่งเข้าปาก ก็ชื่อว่า
เลียมือเหมือนกัน.
๒๗. ไม่นับขอดบาตร ข้าวเหลือน้อยไม่เต็มคำ ห้ามมิให้ตะล่อม
รวมเข้า.
๒๘. ไม่เลียริมฝีปาก หากเปื้อน ต้องเช็ดหรือล้าง.
๒๙. ไม่เอามือที่เปื้อนจับภาชนะน้ำ เพราะภาชนะจะพลอยเปื้อน
ด้วย.
๓๐. ไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวเทในบ้าน แม้ไม่มีเมล็ดข้าว
ก็ไม่ควรเท แต่ควรเทในที่อื่นเขาจัดไว้.

ธรรมเนียมฉันอาหารนี้ ควรถือเอาแต่ใจความเป็นหลักปฏิบัติ
อย่ามัวหลงในธรรมเนียมจนไม่ควรแก่กาลเทศะ และไม่ควรปล่อยปละ
ไม่เอื้อเฟื้อจนเสียธรรมเนียม.

ฉัम्मเทศนาปฏิสังขตหมวดที่ ๓ มี ๑๖

๑. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ มีร่มในมือ คือ ผู้กางร่ม ไม่ใช่
ถือร่ม.
๒. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ มีไม้พลองในมือ คือ ผู้ถือ
ไม้ยาวขนาด ๕ ศอก สำหรับใช้ตี.

๓. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ มีศัสตราในมือ คือ ผู้ถือ
เครื่องประหารที่มีคม เช่น ดาบ.

๔. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ มีอาวุธในมือ คือ ผู้ถือ
เครื่องประหารที่ไม่มีคม เช่น ปืน. ศัสตรา กับ อาวุธแม้
เขามิได้ถือ เพียงผูกสอดไว้กับตัว ก็จัดว่าอยู่ในมือ.

แต่ทหารและพลเมืองบางประเทศ เช่น มลายู ชวา เขาผูกสอด
ศัสตราวุธ ตามธรรมเนียม มิใช่แสดงความดุร้าย ไม่จัดเข้าในข้อนี้.

๕. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ สวมเฉียงเท้า.

๖. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ สวมรองเท้า.

เฉียงเท้ามีสัน รองเท้าไม่มีสัน.

๗. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้ไปในยาน คือ เขานั่งรถ เรือ
เป็นต้น ภิกษุเดินไป หรือนั่งรถอีกคันหนึ่ง หรือนั่งเรืออีก
ลำหนึ่ง อย่างนี้แสดงธรรมไม่ได้, แต่ถ้ารถ-เรือใหญ่ นั่งไป
ด้วยกัน แสดงธรรมได้.

๘. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้อยู่บนที่นอน เขาจะนั่งหรือ
นอนอยู่ก็ตาม บนเตียงหรือฟูกหรือเครื่องปูนอนอื่น ๆ จัดเข้า
ในข้อนี้.

๙. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข่นั่งรัดเข่า รัดด้วยผ้าหรือมือ.

๑๐. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไข้พันศิระษะ.

๑๑. ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นไขค์ลุมศิระษะ แม้โพกศิระษะ
สวมหมวก ก็จัดเข้าในข้อนี้ แต่ถ้าเขามีธรรมเนียมนิยมนกัน

โปกสีระยะ สวมหมวก เป็นการแสดงความเคารพ ก็ไม่
จัดเข้าในข้อนี้.

๑๒. นั่งบนแผ่นดิน ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นใช้นั่งบนอาสนะ.

๑๓. นั่งบนอาสนะต่ำ ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นใช้นั่งบนอาสนะ
สูง.

คำว่า อาสนะ ในสิกขาบททั้ง ๒ นี้ น่าจะหมายถึงสถานที่อันยก
พื้นสูงขึ้นจากดินด้วย เช่น พระยี่นหรือนั่งบนแผ่นดินแสดงธรรมแก่ผู้ไม่
เป็นใช้นั่งบนพื้นโรง พื้นเรือน หรือเก้าอี้ หรือเมื่อนั่งบนเสื่อ อาสนะ
เช่นนี้ไม่ได้.

คำว่า อาสนะต่ำ-สูง หมายถึงพื้นโรงเรือน เก้าอี้เป็นต้น ที่ต่ำ
และสูงกว่ากัน.

๑๔. ยืนอยู่ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นใช้นั่งอยู่ ถือการยืนเป็น
กิริยาเคารพ จึงห้ามไว้อย่างนี้ ถ้ายืนทั้งผู้แสดง-ผู้ฟัง ได้อยู่.

๑๕. เดินไปข้างหลัง ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นใช้เดินไปข้าง
หน้า ถือการเดินหลังเป็นกิริยาเคารพ.

๑๖. เดินไปนอกทาง ไม่แสดงธรรมแก่ผู้ไม่เป็นใช้เดินไปในทาง
ถือการเดินนอกทาง คือ เลี้ยวออกนอกทางเดิน เป็นกิริยา
เคารพ.

ทั้ง ๑๖ นี้ เป็นข้อห้ามภิกษุมิให้แสดงธรรมแก่ผู้ที่ไม่เคารพ ภิกษุ
ฝ่าฝืนก็มีโทษ ต้องทุกกฏแต่ละอย่าง ๆ.

เคารพ.

ปกิณกะหมวดที่ ๔ มี ๑

๑. เราไม่ใช่จักไม่ยื่นถ่ายอุจจาระ-ปัสสาวะ เป็นธรรมเนียมของภิกษุนั่งถ่าย.

๒. เราไม่ใช่จักไม่ถ่ายอุจจาระ-ปัสสาวะ บ้วนขะพะลงในของเขียว.

ขะพะ คือน้ำลาย ของเขียว คือ พืชผักหญ้าข้าวกล้า เป็นต้น แม้มีสีไม่เขียวที่เขาปลูกไว้เพื่อประโยชน์ทุกอย่าง ที่ยังเป็นอยู่. ส่วนหญ้าที่รกร้าง ไม่มีใครต้องการ ไม่จัดเข้าในคำว่าของเขียวนี.

๓. เราไม่ใช่จักไม่ถ่ายอุจจาระ-ปัสสาวะ บ้วนขะพะลงในน้ำ.

น้ำ หมายถึงน้ำที่ในบ่อ สระ แม้บึง หนอง คลอง ที่เขาต้องการใช้สอย จัดเข้าในข้อนี้ ส่วนน้ำทะเลไม่จัดเข้า แม้ในคราวน้ำไหลบ่าท่วม ไม่มีที่บกจะถ่าย ท่านอนุญาต.

ในหมวดนี้ปรับอาบัติทุกกฏ เพราะไม่เอื้อเฟื้อ และมีข้อยกเว้นตามเคย.

กัณฑ์ที่ ๕ อธิกรณสมณะ

อธิกรณ์ มี ๔ ๑. วิวาทาธิกรณ์ ความเถียงเรื่องธรรม เรื่องวินัย.

๒. อนุวาทาธิกรณ์ ความโจทกันด้วยอาบัติ.

๓. อาปัตตาธิกรณ์ ความต้ออาบัติทั้งปวง.

๔. กิจจาธิกรณ์ กิจที่สงฆ์ควรทำ เช่น ให้อุปสมบท.

อธิกรณสมณะ มี ๗

ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ ๔ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น เรียกอธิกรณสมณะ มี ๗ คือ :-

๑. สัมมุขาวินัย ระงับหรือวินิจฉัยในที่พร้อมหน้า.

ก. พร้อมหน้าสงฆ์ ๔ รูปขึ้นไป.

ข. พร้อมหน้าบุคคล ผู้เกี่ยวข้องในเรื่อง.

ค. พร้อมหน้าวัตถุ คือเรื่องที่ยกขึ้นวินิจฉัย.

ง. พร้อมหน้าธรรม คือวินิจฉัยถูกต้องโดยธรรมโดยวินัย.

๒. สติวินัย สงฆ์สวดให้สมมติแก่พระอรหันต์ ว่ามีสติเต็มที
ใครจะโจทท่านด้วยอาบัติมิได้.

๓. อมูพหวินัย สงฆ์สวดให้สมมติแก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว มิให้
ใครโจทท่านด้วยความผิดที่เธอทำในขณะที่เป็นบ้า.

๔. ปฎิญญาตกรณะ ทำตามรับ ปรับอาบัติตามที่จำเลยยอมรับ
เช่น ในอนิยต ตอนว่า " ภิกษุรับอย่างไร ให้ปรับอย่างนั้น."

๕. **เยภยยติกา** ตัดสินเอาตามคำขอของคนมาก ใช้ได้ ในเมื่อคน
ทั้งหลายมีความเห็นต่างกัน.

๖. **ตัสสปาปิยติกา** กิริยาที่ลงโทษ แก่ผู้ผิด แม้ไม่รับ ถ้า
พิจารณาสมจริงตามที่โทษก็ปรับโทษได้ เช่น ในอนนียต ตอน
ว่า " เขาว่าจำเพาะธรรมอย่างใด ให้ปรับอย่างนั้น. "

๗. **ติณวัตถารกวินัย** ระเบียบดั่งกลบไว้ด้วยหญ้า คือ ประนี-
ประนอมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ต้องชำระความเดิม เช่น เรื่องภิกษุ
ชาวเมืองโกสัมพีแตกกัน.

อธิกรณสมณะข้อไหน ระวังอธิกรณ์อะไร พึงทราบดังต่อไปนี้ :-
สัมมุขาวินัย ระวังอธิกรณ์ได้ทุกอย่าง.

สตวินัย อมูพหวินัย ตัสสปาปิยติกา ระวังอนูวาทาทิกรณ์.

ปฎิญาตกรณะ ตินวัตถารกะ ระวังเฉพาะอาปัตตาทิกรณ์ และ
อนูวาทาทิกรณ์.

เยภยยติกา ระวังวิวาทาทิกรณ์.

สิกขาบท ๒๒๗ นี้ ทรงอนุญาตให้สงฆ์สวดทุกกึ่งเดือน รวม
เรียกว่า **พระปาติโมกข์** เป็นหลักสำคัญของพระภิกษุ.

สิกขาบทนอกนี้ ที่ยกขึ้นเป็นอาบัติ ดุลลัจจัยบ้าง ทุกกฐบ้าง
ทุพภาสิตบ้าง ไม่ได้มาในพระปาติโมกข์.

กัณฑ์ที่ ๑๐ มาตรา

มาตรา ได้แก่กิริยากำหนดประมาณ ในที่นี้มี ๕ ประเภท คือ :-

๑. มาตรการเวลา ๒. มาตรการวัด ๓. มาตรการตวง

๔. มาตรการชั่ง ๕. มาตรการูปียะ.

๑. มาตรการเวลา

๑๕ วันบ้าง, ๑๔ วันบ้าง เป็น ๑ ปักษ์

๒ ปักษ์ (๒๕ วันบ้าง, ๓๐ วันบ้าง) เป็น ๑ เดือน

๔ เดือน (บ้าง, ๕ เดือนบ้าง) เป็น ๑ ฤดูแล้ง

๓ ฤดูแล้ง (๑๒ เดือนบ้าง, ๑๓ เดือนบ้าง) เป็น ๑ ปี.

เดือนนั้นตั้งชื่อตามดาวฤกษ์ ที่ว่าพระจันทร์โคจรถึงวันเพ็ญเวลา
เที่ยงคืนดังนี้ :-

มาศสิมาส เดือนอ้าย ๑ (คี่, คับคู้ มี ๒๕ วัน)-ธันวาคม ๓๑ วัน

ปุสสมาส เดือนยี่ ๒ (คู่, คับคี่ มี ๓๐ วัน)-มกราคม ๓๑ วัน

มาฆมาส เดือน ๓ (คี่, คับคู้ มี ๒๕ วัน)-กุมภาพันธ์ ๒๘-๒๙ วัน

ผกคณมาส เดือน ๔ (คู่, คับคี่ มี ๓๐ วัน)-มีนาคม ๓๑ วัน

จิตตมาส เดือน ๕ (คี่, คับคู้ มี ๒๕ วัน)-เมษายน ๓๐ วัน

เวสขมาส เดือน ๖ (คู่, คับคี่ มี ๓๐ วัน)-พฤษภาคม ๓๑ วัน

เชษฐมาส เดือน ๗ (คี่, คับคู้ มี ๒๕ วัน)-มิถุนายน ๓๐ วัน

อาสาฬหมาส เดือน ๘ (คู่, คับคี่ มี ๓๐ วัน)-กรกฎาคม ๓๑ วัน

ดาวนมาส เดือน ๕ (ที่, ดับคู่ มี ๒๕ วัน)-สิงหาคม ๓๑ วัน
ภัททปทมาส เดือน ๑๐(คู่, ดับคู่ มี ๓๐ วัน)-กันยายน ๓๐ วัน
อัสสขุขมาส เดือน ๑๑(ที่, ดับคู่ มี ๒๕ วัน)-ตุลาคม ๓๑ วัน
กัตติกมาส เดือน ๑๒(คู่, ดับคู่ มี ๓๐ วัน)-พฤศจิกายน ๓๐ วัน.

นับทางจันทรคติ ๑๒ เดือน ๓๕๕ วัน เป็น ๑ ปีบ้าง, ๑๓ เดือน ๓๘๔ วัน เป็น ๑ ปีบ้าง. ปีที่มี ๑๓ เดือน เรียกว่าปีเพิ่มอธิกมาส. ในรอบ ๑๕ ปี เพิ่มอธิกมาส ๗ ครั้ง, คิดเป็นวันได้ ๖๕๓๖ วัน.

นับทางสุริยคติ ๑๒ เดือน ๓๖๕ วัน เป็น ๑ ปี. ในรอบ ๑๕ ปี เป็นวันได้ ๖๕๓๕ วัน. เพิ่มอธิกทินในเดือนกุมภาพันธ์ ๑ วัน เป็น ๖๕๓๖ วัน เท่ากับทางจันทรคติพอดี.

ฤดูแล้ง มีชื่ออย่างนี้ :-

๑. เหมันตฤดูแล้ง ฤดูแล้ง ทั้งต้น แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔.

๒. คิมหฤดูแล้ง ฤดูแล้ง ทั้งต้น แรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘.

๓. วัสสถานฤดูแล้ง ฤดูแล้ง ทั้งต้น แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒.

มาตราอีก ๔ ประเภท ผู้ต้องการทราบพึงตรวจดูในวินัยมุข เล่ม ๑ ด้วยตนเองเถิด.

อธิบายศัพท์พิเศษ

บั้นเฑาะก์ ได้แก่บุคคล ๓ จำพวก คือ :-

๑. ชายผู้ประพฤตินอกกริตในทางเสพกาม (ผู้มีราคะกล้า) คือเป็นผู้ชายมีอวัยวะเพศเป็นชายโดยสมบูรณ์ แต่เสพกามกับผู้ชายด้วยกัน ทางเวจมรรคและทางปาก. บุคคลจำพวกนี้มีจิตใจและการแต่งตัวเป็นผู้ชายแต่กิริยาอ่อนช้อยคล้ายผู้หญิง. ปัจจุบันมีศัพท์เรียกเป็นภาษาแสดงว่า "เกย์" เมื่อเสพกาม คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นชาย คนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้หญิง.

๒. ชายผู้ถูกตอน (จีนเรียกขันที) คือผู้ชายที่ถูกตัดอวัยวะเพศออกหมด ทั้งส่วนที่เป็นองคชาตและอัมชะ. บุคคลจำพวกนี้ขาดฮอร์โมนเพศชาย จึงไม่มีความรู้สึกทางเพศ แต่ความสำนึกและจิตใจรวมทั้งความแข็งแรง ยังเหมือนผู้ชายโดยสมบูรณ์.

๓. กะเทย คือคนหรือสัตว์ที่ไม่ปรากฏว่าเป็นชายหรือหญิง มีหลายอย่าง เช่น

บางคนมีตัวบังคับ (ยีน) เป็นผู้ชาย บุคคลนั้นก็เป็นผู้ชาย แต่ผิดปกติที่อวัยวะเพศทำให้มีลักษณะคล้ายอวัยวะเพศของสตรี.

บางคนมีตัวบังคับ (ยีน) เป็นผู้หญิง บุคคลนั้นก็เป็นผู้หญิง แต่อวัยวะเพศบางส่วนมีขนาดใหญ่ จึงทำให้คล้ายองคชาตของผู้ชาย.

ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า บั้นเฑาะก์-กะเทย-อุกโต-พยัญชนกะ หมายถึงบุคคลในข้อ ๓ นี้เอง.

การตอน และ การทำหมัน ทั้ง ๒ อย่างนี้ มีจุดประสงค์เหมือนกัน

คือทำให้ไม่สามารถสืบพันธุ์กับเพศตรงกันข้ามได้. แต่มีความต่างกันว่า

วิธีทำ คือ :-

๑. การตอน ในเพศผู้ คือตัดอัณฑะออก ทำให้เชื้อเพศผู้หมดไป เพราะไม่มีแหล่งสร้างเชื้อ.

๒. การทำหมัน ในเพศผู้ คือทำโดยผูกท่อน้ำเชื้อไว้ จึงมีเชื้ออสุจิอยู่ แต่ออกมาไม่ได้ บุคคลนั้นจึงสืบพันธุ์ไม่ได้.

(อธิบายโดย อรุณโรจโน ภิกขุ นวกะ พ.ศ. ๒๕๒๕ - น. พ. วิโรจน์ เหวียนระวี)